Från svenska kyrkans Missionsfält. XVII.

ETT BESÖK PÅ MISSIONSSTATIONEN OSCARSBERG.

AF

H. P—E.

MED 15 PLANSCHER.

Oscarsbergs missionsstation.

Pris: 40 öre.

ETT BESÖK PÅ

MISSIONSSTATIONEN OSCARSBERG.

AF

H. P—E.

MED 15 PLANSCHER.

UPSALA 1899
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Innehållsförteckning.

I.

Resa till Oscarsberg.

En god vän till mig sade en gång: »det är icke långt till Afrika». Det var sitt eget intryck, hon uttalade, och jag skulle önska, att flere ville försöka på att göra en resa hit och vinna samma erfarenhet. Många göra långa och dyra resor i Europa för att se dess skönheter, men huru många tänka på, att det är en nära liggande möjlighet att resa ut till missionsfältet, där lära känna missionärerna, missionsfälten och de folk, bland hvilka Guds ord, börjat sprida sitt ljus, samt med egna ögon bevittna, hurusom den ena lågan tänder den andra, tills rum efter rum upplyses af Herrens kunskap och årtusendens mörker ändtligen måste vika för den nya dagen. Äfven det är ju något skönt och i sanning värdt att beskåda!

Men då emellertid så många, hvilka kanske gärna skulle vilja underkasta sig det lilla omaket af en dylik resa, i verkligheten sakna både tid och tillfälle därtill, så vill jag bjuda eder på en resa, som ej tar så mycken tid eller kräfver så synnerlig kostnad. Vi resa då i tankarna tillsammans, och vårt mål är Oscarsberg, vår kyrkas missionsstation i Natal i Sydafrika.

Vi måste rusta oss väl för resan och då icke heller glömma varma kläder och innehållsrika böcker; ty vi skola få känna på köld lika väl som värme, och tiden blir lång, om vi under de 5 veckorna från Göteborg till Natal icke hafva goda böcker i sällskap.

Vi lämna således vårt kära Sverige med allt hvad det för oss eger dyrbart. Vi vifta ett farväl till vänner, som följt oss till ångbåten. Vi se dem slutligen icke mer och vända oss därför åt annat håll, framåt mot allt, som möter oss. Det som närmast kommer emot oss är hafvet, och är det eder obekant, så är det skäl i, att I odlen den bekantskapen. Gören icke som jag, då jag första gången blef närmare bekant med det. Stöten eder icke på den nya vännens första, något omilda uppträdande och önsken icke genast slå

upp bekantskapen. Det händer ju ofta, att när man en gång riktigt lärt känna en väns tråkiga sidor, så försonar man sig till sist med dem, och måhända de stora och sköna sidorna hos honom komma åter till sin rätt. Så har det händt mig och många andra på hafvet. Och jag hoppas, det skall gå på samma sätt med eder.

Den nästa bekantskap, vi få att göra med, är ångbåten och passagerarne. På den korta resan till London hinner dock denna endast blifva af mera ytlig art.

I London hafva vi endast några dagar på oss, och därför måste vi välja, hvad vi helst vilja se af alla dess märkvärdigheter, men först och främst laga, att vi få våra reseffekter med på den nya ångbåt, som nu till en tid skall blifva vårt hem. För att få se litet mer af London låta vi den stora ångaren gå före ett stycke. Med bantåg hinna vi honom vid Southampton på Englands södra kust.

Vi segla nu på allvar till hafs och lämna det sista, som påminner om hemmet, bakom oss. Vi äro nu mera härdade mot sjön och kunna gå och se oss omkring. En »Castle»-liniens ångare är en hel värld för sig och en fin värld dessutom. Jag råder ingen att fara på 1:sta klass, ty då måste man tänka så mycket på sin toalett. Det ringer en halftimme före hvart mål enkom för att påminna härom. För öfrigt är det blott tröttande att se så många rätter vid måltiderna, ty frisk aptit har man sällan. Tredje klass är icke heller alltid att rekommendera för sällskapets skull. Det är bäst att gå den gyllene medelvägen.

Gören all flit med att lära engelska af edra medresande! Hafven I tillfälle därtill, så lären också litet zulu: det skadar ej. Några afbrott i enformigheten under dessa 16 dagar till Kapstaden bjudes det på. Många äro de dock ej. Ångbåten lägger till vid Lissabon, Madeira och någon gång vid S:t Helena. Vid Kap Verde få vi se Afrika på rätt nära håll. En och annan ångare, som styr kosan hemåt, möter oss. Vi göra bekantskap med flygfiskar och tumlare samt, när vi närma oss kusten, med en del för oss främmande fåglar. Vi beundra det vackra fosforskenet, som i mörkret lyser bland de skummande vågorna kring fartyget. Bättre än allt tyckes oss, ifall vi lyckas få syn på någon hval, som låter sin vattenkonst spela i luften. Med glädje se vi emellertid, att resan närmar sig sitt slut. Vi nalkas *Kapstaden*, och det känns underligt, när vi åter sätta foten på land.

Vi få väl icke mer än ett par dagar på oss i Kapstaden och kunna välja mellan att stanna där vi äro och beundra dess vackra

berg och sköna läge invid Tafelberget och hafvet eller ock att fara till Stellenbosch och Wellington för att där lära känna allvarliga, värderika människor. Om vi hafva olika smak, kunna vi välja olika vägar, blott vi åter sammanträffa i tid vid ångbåten. Vi hafva nu den värsta biten kvar, och det gäller, om vi äro »goda sjömän». Vårt tålamod pröfvas äfven, då vi få ligga stilla i två hamnar för att lasta. Vi ville nu så gärna vara snart framme.

Ändtligen stannar ångfartyget utanför Natals hamnstad, *Durban*. En liten ångbåt kommer ut emot oss och lägger till vid vår sida. Passagerare och gods hissas ned från den större till den mindre ångbåten. Vi få sätta oss, några i sänder, i en stor korg, som tillstänges väl efter oss, på det att vi ej måtte löpa fara att falla i vattnet. I det stället måhända vi hamna på det lägre däcket med åtskilligt starkare fart än vi skulle önska.

Durban ligger där nu så leende framför oss, och villorna uppe på den skogiga bergåsen ge åt staden ett fint utseende. Vi gå nu i land och få kanske stanna länge i tullhuset, men om vi ärligt uppräkna allt hvad vi hafva, som bör förtullas, så kanske vi slippa öppna våra koffertar och lårar och få betala en afrundad summa för allt. Vi sätta oss nu i spårvagnen och fara in i staden för att skaffa oss rum. I blifven nog öfverraskade vid anblicken af de eleganta bodarne, hotellen och de stora kyrkorna, mindre förvånade kanske öfver den blandning af zuluer, hinduer och andra folkslag, som vi se i brokig hop rundt omkring oss vid sidan af de hvita. Om vi hafva tid, bese vi museet i den stora Town Hall och taga oss en tur i spårvagn upp på Berea, hvarifrån vi se staden och hafvet som en hänförande tafla nedanför oss. Stanna vi öfver söndag, gå vi i den lilla skandinaviska kyrkan och få höra en norsk predikan. Kanske träffa vi där några svenske sjömän, hvilka gärna skulle vilja i Durban få höra en svensk predikan och en gång blifva i tillfälle att få deltaga i svensk psalmsång.

Vi skola nu resa på järnväg till *Dundee Coalfields* och tillryggalägga vägen bekvämast med nattåg. Vilja vi resa på dagen för att se naturen omkring oss, måste vi ligga öfver natten i Ladysmith. Vid kusten se vi stora sockerfält, kanske också planteringar af kaffe, té, ananas och bananer. De egendomliga gräsbevuxna kullarne bryta sig mot hvarandra, utan att lämna rum för några dalgångar. På sluttningen af dessa går vår färd, alltjämt uppåt i mycket starkare stigning än våra svenska statsbanor skulle tillåta. En järnväg hos oss skulle icke heller få gå i dessa tusen-

tals bukter, som, då resan bär utför mot kusten, kunna göra en människa lika sjösjuk som på hafvet. — Vi passera under vår resa Natals hufvudstad, *Pieter-Maritzburg*, äfvensom en del småstäder. Vi få ej glömma tågombytet vid Glencoe-Junktion. Därefter dröjer det ej länge, innan vi äro framme.

I Dundee, som är deladt i *Dundee Proper* (= det egentliga Dundee) och *Dundee Coalfields* (= Dundee Kolgrufvor), har vår svenska kyrkas mission ett viktigt arbetsfält. Vi mottagas af missionär *L. P. Norenius*, som sedan några år tillbaka verkar här. Han predikar för zuluer, som arbeta i kolgrufvorna, och för den närboende befolkningen. Med tillhjälp af infödde medarbetare undervisar han ock i de båda städerna dem, som vilja gå i aftonskola. Vi få hvila ut här i ett svenskt hem och få visa vår tacksamhet genom att berätta om gamla Sverige — ju mer dess bättre. Vi göra oss också underrättade om arbetet i Dundee. När så »vagonetten» blir i ordning, sätta vi oss upp i den för att skynda — så godt en med oxar förspänd vagn kan skynda — till vårt mål, *Oscarsberg.*

Den vagn, hvarmed vi färdas, (se plansch 15) är en lättare sorts oxvagn — däraf namnet: »vagonett» (egentligen liten vagn). Vi hafva ej mer än 3—4 par oxar framför den, då vi eljes skulle behöfva minst 7—8 par. Men så kunna vi icke heller taga några tunga lårar med oss; de sändas efter med en annan vagn. Om vi lämna Dundee en eftermiddag och resa hela natten, kunna vi vara framme nästa afton. Vill någon hellre rida, så tager samma väg ej mer än omkring 5 timmar. Det är emellertid skäl i att pröfva på, hur det kännes att färdas efter oxar. Sedan de gått 3—4 timmar, skola de hvila minst två, under längre resor 3—4 timmar.

Medan de beta i gräset och äta sig mätta, koka vi kaffe eller tillaga vårt té och duka fram hvad vår matsäck förmår. Nu spännas oxarne för, tåget sättes åter i rörelse, en gosse går i spetsen och leder det första paret vid en rem. Tömmar begagnas nämligen icke. Bredvid går en karl och manar med icke ringa konst medels en lång piska på oxarne, allt under det han tillser, att vagnen ej går ned i hålor vid vägen. Det åligger honom också att sköta bromsinrättningen, hvilken anlitas, när det bär utför om än aldrig så litet. Medan nu oxarne gå sin jämna lunk och drifvaren manar på dem under höga skrik, i det han nämner än den ena än den andra vid namn, och vi skåda ut på de kala omgifningarne, så vill jag berätta för eder om Oscarsberg och missionsarbetet där.

II.

Arbetets början, dess afbrott genom krig och dess återupptagande.

Oscarsberg är egentligen en landtegendom eller s. k. »farm», belägen i *Natal* på gränsen mot Zululandet. Denna gräns utgöres af *Buffalo*-floden, som på zuluspråket kallas uMsinyati. Hon brusar om sommaren ganska mäktigt, men är under den torra tiden af året på flere ställen så grund, att man kan vada öfver henne om ock med större eller mindre svårighet. Det förnämsta vadstället, som hittills mest begagnats, kallas *Rorke's Drift* eller Rorke's vadställe. Platsen är uppkallad efter en man, som på samma gång han var innehafvare af den farm, som nu kallas Oscarsberg, äfven var gränsvakt vid vadstället.

På hans tid funnos två hus på gården, omgifna af en stor, innehållsrik trädgård med äpple-, persike- och aprikosträd, vinrankor, fikonträd m, m. Där odlades äfven majs, potatis, hafre m. m. Det berg, på hvars nedersta afsats gården är belägen, var då beklädt med lummig, vacker mimosaskog, och ve den, som vågade nalkas skogen med sin yxa, ty egaren var en sträng herre.

Då svenska kyrkans missionärer sökte en plats, där de kunde börja ett fast missionsarbete, valdes denna farm, som på grund af sitt läge samt till minne af vår konung kallades Oscarsberg. Det var svårt att få någon station i Zululandet, men man hoppades, att Oscarsberg skulle kunna blifva en utgångspunkt för kommande verksamhet därstädes.

Oscarsberg inköptes 1878, och dess förste missionär, pastor *Otto Witt*, började sitt arbete med att gå omkring bland de närboende infödingarna och samtala med dem. Ett af boningsrummen använde han till gudstjänstlokal. Skola hölls dels morgon och afton med några arbetskaffrer, dels på förmiddagen med några barn, hvilka hade mycket svårt att lära hvad ordentlig skolgång vill säga.

Det dröjde emellertid ej länge, innan krigsoroligheter störde lugnet. Redan i början af året låg en afdelning engelska soldater i läger en 10 minuters väg från stationen, medan underhandlingar

med en zuluhöfding pågingo. Länge dröjde det, innan saken afgjordes. Man försökte tvinga zulukonungen *Cetywayo* till lydnad. Han hade ej hållit de löften, han gifvit, då han år 1873 blef konung. »Hundraden af människor hade sedan den tiden blifvit dödade utan rannsakning och dom, missionärerna hade blifvit hindrade i sitt arbete och deras döpta förföljda; ja, man hade gått in i kolonien (nära invid Oscarsberg) och där dödat tvänne kvinnor, hvilka dit tagit sin tillflykt».

Då kriget bröt ut, tågade de engelska trupperna förbi Oscarsberg. De gingo, säges det, som till lek, i tro att det med deras öfverlägsna krigskonst skulle blifva en lätt sak att öfvervinna zuluerna. De hade ock först framgång i en mindre träffning och mötte intet större motstånd, förrän de ryckt fram omkring 10 engelska mil i Zululandet och hunnit till Isandhlwana. Därifrån sändes en del af hären vidare. Återstoden, bestående af omkring 700 europeer och 600 infödingar, öfverrumplades af omkring 24,000 af Cetywayos krigare. Störtande ned från bergen rundt omkring nalkades de i god ordning. I midten bildade de en samlad styrka, som åt sidorna utsträckte liksom tvänne horn eller armar, hvarmed de till slut omslöto den engelska hären. Zuluerna gingo tappert framåt, ehuru led efter led föll för kanonernas eld. Då de båda flygelarmarne möttes, uppgaf zuluhären ett segerrop, och nu började ett förfärligt slaktande. Få hade sökt rädda sig genom flykt, och ännu färre hade kommit undan, ty fienden vaktade vägarne. Det streds tappert å båda sidor, men af de omringade dödades alla.

Zuluerna plundrade lägret på sitt vis. De kastade sig öfver burkar med kött, de slungade dem åter från sig på marken, sägande, att det var åsnekött, de drucko fotogén i tanke att det var brännvin och mera dylikt.

Omkring 4,000 zuluer fortsatte till Natal, för att anfalla den lilla styrka, som låg förlagd vid Oscarsbergs station. Oscarsbergs prestgård var sedan en tid förvandlad till fältlasarett. En liten afdelning engelska och äfven infödde soldater voro lägrade däromkring.

Den 22 jan. 1879 vid half 4-tiden på e. m. kommo två ryttare framsprängande och ropade att bli förda öfver floden. De förde med sig underrättelse om de förfärliga nyheterna från Isandhlwana och berättade, att de sett zuluerna draga vidare i riktning mot Rorke's Drift. Officerarne förlorade ingen tid; de började strax sätta husen i försvarsskick och ämnade hålla stånd till sista

man. Förrådshuset, hvilket låg där kyrkan nu ligger, och sjukhuset, där nu på samma grund den nya prestgårdsbyggnaden re-

Pl. 1. Zuluer i nationaldräkt.

ser sig, blefvo barrikaderade och försedda med skottgluggar. På planen mellan de båda husen bildades förskansningar med vagnar

och mjölsäckar. Då detta arbete var fullbordadt, flydde en del af de från Isandhlwana undkomne infödde, hvilkas mod nu svek dem. Det uppförda försvaret ansågs alltför utsträckt för de män, som voro kvar. Deras antal var blott 104, förutom 35 sjuke, hvilka man naturligtvis ej kunde påräkna i striden. Med kraft började man sålunda att bygga en inre mur af cakes-lådor. Omkring kl. half fem, då muren hunnit blifva 2 lådor hög, kommo 5—600 zuluer hastigt i sikte och rusade mot det primitiva skyddsvärnet. Man kastade dem tillbaka. Nya förstärkningar strömmade oupphörligt till fiendernas led. Till sist utgjordes desse af 4,000 man. Hvilken skara mot den lilla hopen engelsmän! Tills långt efter midnatt gjordes upprepade våldsamma anfall af zuluerna, hvilka, mötta af den lilla besättningens både gevärseld och bajonetter, lika ofta ärofullt tillbakaslogos. Sjukhuset, som antändes af fienden, försvarades rum efter rum, och de sjuka fördes därifrån. Vid 4-tiden på morgonen den 23:dje drogo zuluerna sig tillbaka, lämnande omkring 350 af sina kamrater döda rundt omkring lägret.

Denna bragd, då blott 100 man, inom svaga förskansningar, gjorda af majssäckar och cakes-lådor, tillbakaslogo 4,000 zuluer, är en af de mest ärofulla bedrifter, som finnas upptecknade i brittiska arméns annaler[1].

Det tappra försvaret hade sin stora betydelse, ty zuluerna drogo sig tillbaka. Och sedan begynte floden hastigt stiga, så att zuluhären ej åter kunde komma öfver på länge, och till dess hunno engelsmännen att få förstärkningar. Det ena med det andra räddade den gången Natal. Emellertid rådde stor förskräckelse i landet, ty man väntade dagligen de fruktade fienderna.

Pastor Witts familj hade lämnat Oscarsberg redan då soldaterna togo det i besittning och hade fått en tillflyktsort hos våra trogna vänner D:r Dalzells på *Gordon Memorial*. När kriget ryckte närmare, lämnade fru Witt med barnen i sällskap med flere andra äfven denna fristad. Flykten skedde i oxvagn. Under vägen rusade flyktingar och krigare förbi dem. En hade att berätta för fru Witt, att hennes man blifvit dödad. Lyckligtvis visade sig snart nog detta rykte vara falskt. En annan berättade om härens framfart, att deras egendom blifvit sköflad och uppbränd. Detta åter var alltför sant.

Bland dem, som nu bo på Oscarsberg, voro ej många med på den tiden. *Lisa*, en af våra första kristna, nu gift med Johan,

---

[1] *Robert Russel*, Natal.

som nämnes längre fram, bodde då nära floden. Hennes far Putini, var polis och skulle hålla vakt vid vadställena. Lisa, som vid den tiden var ett barn, äldst af flere syskon, var ensam hemma med sina syskon, när hären nalkades. Så fick hon då taga sin yngsta syster på ryggen och låta de andra följa efter. Hon hade ej hunnit längre än till en damm nedanför byggnaderna på vår missionsstation, då hon önskade få lägga ned sin tunga börda och hvila; men framåt måste de. Hon gick vidare, drifvande barnen framför sig. Snart blefvo de hungriga. När de kommo till en hydda, där *Israel* och hans mor, *Debora*, då bodde, var hyddan öfvergifven, men de funno en stor flaska med sur mjölk, som de läto sig väl smaka. Längre fram träffade de modern, och åter fingo de sin hunger stillad, denna gång genom »cakes», som tappats från de vagnar, hvilka tillfört soldaterna proviant.

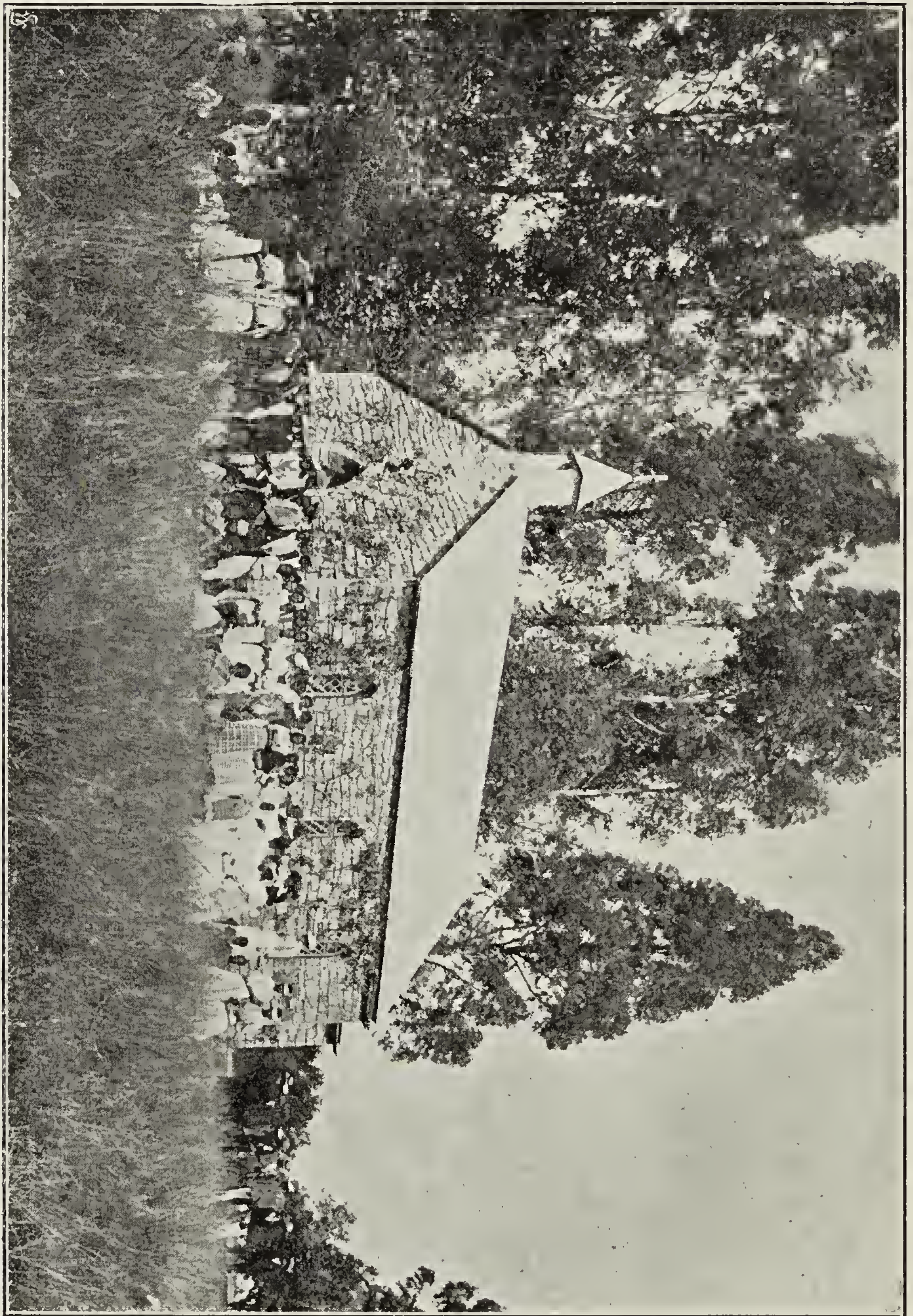
Lea, Pauli hustru, kan ock berätta om en liknande tilldragelse. De sågo flyktingar komma, drifvande sina kor framför sig. Snart syntes rök från hyddor i närheten, antända af fienden. Då grepo också de, stora och små, till flykten. De flydde långt bort och höllo sig dolda i klyftor bland bergen. Dagen därpå föddes Leas andre son, som till minne af händelsen kallades uMasotya (amasotoya = soldater). I dopet har han sedan blifvit kallad *Levi*.

När de sedermera återvände, såg Oscarsberg hemskt ut. Visserligen hade många döda blifvit begrafna, men här och hvar bland klipporna lågo ännu obegrafda lik, och det var en förfärlig stank öfver platsen. Huset var brändt, träden i trädgården nedhuggna och skogen mycket sköflad. Hundarne, som vant sig att gå och äta af liken, hade blifvit så roflystna, att de voro farliga att möta. Hedningar uttogo och torkade inre kroppsdelar af liken för att däraf bereda »medicin» d. v. s. trollmedel. — Det hela var en sorglig syn. Allt låg öde. Det gällde nu att börja fullkomligt på nytt.

* * *

Det var dyrt att lefva i Natal under krigstid och ej lätt att då kunna utföra något missionsarbete. Pastor Witt reste därför med sin familj till Sverige, medtagande en zulugosse vid namn *Josef Zulu* — Zulu, som är hans tillnamn, betecknar hans släktskap med den gamla konungafamiljen; »ka Mataka», såsom han äfven kallats, betyder »Matakas son» —. Då pastor Witt i juni 1880 re-

ste tillbaka till arbetsfältet, stannade Josef kvar i Sverige för att på Johannelund förberedas till sitt kall som lärare bland sitt folk.

Pl. 2. Oscarsbergs kyrka i sitt gamla skick.

Då pastor Witt återkommit till Afrika, åtföljd af tre svenska arbetare, byggdes vår lilla vackra kyrka af huggen sandsten. Pastor Witts familj, som kom ut ett år senare, nödgades begagna kyrkan till boningsrum, tills missionärsbostaden hann blifva åter-

uppbyggd. Under de långsamma och besvärliga byggnadsarbetena fortgick predikoverksamheten, och en liten skola hölls. Folket, som genom kriget tycktes hafva blifvit något uppväckt ur sin sömnaktighet, kom i början rätt flitigt till gudstjänsterna. Barnen började äfven gå mera regelbundet i skolan. Det var en stor glädje, då en dag en af skolgossarne, uMbila (Elias), berättade, att alla barnen nu brukade bedja till Gud, bedja, att han skulle frälsa dem och gifva dem rena hjärtan.

I juli 1882 voro byggnadsarbetena fullbordade: kyrka, missionärsbostad, förrådshus samt en byggnad, numera helt upptagen af skolan, men då inrymmande utom ett skolrum äfven verkstad och vagnsskjul.

Prediko- och skolarbetet fortgick och utvecklade sig mer och mer. Det felades icke uppmuntrande erfarenheter och ämnen till tack, men icke heller sorger och motgångar.

* * *

Det yttre lugnet stördes snart åter. I Zululandet rådde stor förvirring. I konung Cetywayos ställe, hvilken under kriget 1879 blifvit tillfångatagen, hade engelsmännen tillsatt 13 höfdingar. Desse lågo med hvarandra i ständiga småkrig. I stället för en oroshärd hade man således fått flere. Då nu Cetywayo år 1883 af engelsmännen återinsattes i sin gamla värdighet, ehuru med mindre makt, begingo desse landets egentlige herskare det felet att låta en af höfdingarne, som ej visade lust att släppa från sig väldet, få behålla sitt område. Denne man, uSibepu, var sedan gammalt Cetywayos dödsfiende. Hvad man kunnat förutse skedde. uSibepu begynte strid mot sin numera betydligt försvagade fiende, segrade och dref honom ur hans land. Konungen flydde till engelsmännen och dog som flykting år 1884, efter all sannolikhet förgiftad af egna landsmän. Hans son, Dinizulu, fortsatte kriget och lyckades fördrifva uSibepu. För att få slut på oroligheterna förklarades Zululandet år 1887 för engelsk besittning. Året därpå uppreste sig dock Dinizulu, men blef år 1889 tillfångatagen samt för högförräderi dömd till 10 års fångenskap och tillsamman med flere andra förd till St. Helena. I Zululandet har sedan den tiden varit lugnt, åtminstone i det yttre.

Dessa krigsoroligheter nådde emellertid icke Oscarsberg, men rykten om härars annalkande och skaror af flyende gåfvo ofta or-

sak till oro och fruktan. För missionärerna i själfva Zululandet var det en mycket pröfvande tid, och de fingo flere gånger lämna sina stationer. Pastor Schröder, en tysk missionär, som kvarstannade på sin post, blef mördad. Några af de flyende missionärerna fingo en tillflyktsort på Oscarsberg, och Herren höll sin skyddande hand öfver vår station.

* * *

Arbetet bland zulufolket är ett tålamodsarbete i högre grad än hos andra folk. Det gäller att så och bida och åter så utan att förtröttas. Men då det är lefvande frön, som läggas i jorden, så *måste* ock skörden komma. Visserligen kan torka, solhetta, hagel eller ogräs förstöra mycket af den groende sådden — skörd måste det dock blifva, så visst som Herrén har lofvat, att de, som med tårar så, skola med glädje uppskära.

Hvad arbetet här i dess helhet angår, visar det sig, att det bär frukt. Den ene efter den andre blir öfvervunnen och vill tro. Kanske det för många af dessa blir fördoldt, hvad trons innersta väsen är, men de flesta af dem vilja lämna det gamla väsendet och tjäna Herren. Skillnaden mellan dem och hedningarne har hos flere visat sig allramest, när döden nalkats, ty då har fruktan varit borta och den döende kristne litat på Herren. På vår kyrkogård hvila flere, om hvilka vi hysa det hoppet, att de äro hos honom.

Det gäller att icke förtröttas i arbetet, att lägga allt i Herrens händer och verkligen tro, det han har makt att ingjuta nytt lif i dessa zuluer, som i allmänhet se så likgiltiga ut för allt annat än mat och egodelar. Den största kraft ligger ju i förbönen. Vi önska, att våra missionsvänner därhemma rätt förstode detta och kände sig i viss grad medansvariga så väl för själfva arbetet ibland hedningarna som ock för missionsarbetarne, att desse icke måtte i den hedniska omgifningen andligen gå under, utan tvärtom vinna seger efter seger mot mörkrets rike. Då skulle Guds ord icke utsås fåfängt, utan bland hedningar och kristna bära frukt till evigt lif.

Huru många missionsvänner hafva vi, hvilka i bönen så bära missionen, att deras bön först skaffar de rätta, af Gud kallade arbetarne, sedan uppehåller dem under arbetet och så för dem segrande genom farorna? Huru många slutligen kämpa i bönen för de nybildade församlingarne? För att kunna kämpa den kampen behöfs, att man icke blott känner den ljusa sidan af missions-

arbetet, utan ock den motsatta, nöden. Ja, det behöfs nog mera kunskap härom än hvad t. o. m. i missionstidningar kan gifvas. Vi ega redan en del trogna förebedjare och hafva upprepade gånger fått erfara förbönens kraft. Men borde icke *hvarje* kristen vara en missionsvän och *hvarje* missionsvän en bedjande medarbetare? Om så vore, skulle det se annorlunda ut på missionsfälten.

Missionsarbetet innebär ju dock icke blott nöd och strid, utan äfven glädje och seger. Om en missionsarbetare, buren af förbön, genom Guds nåd lär att försaka icke blott ett älskadt fosterland och kära vänner, utan ock sig själf, och i stället söka Herrens ära allena, då skall förvisso välsignelsen följa och glädjen och skörden icke uteblifva. Härtill kunna vi alla bidraga, den ene genom att troget så, den andre genom att lika troget vattna. Och i glad tillförsikt, att skörden en gång skall komma, kunna vi sjunga:

»O, när omsider samlas får
de frälstas menighet,
när hednafolkens skara står
i himlens härlighet,
när Herrens trogna vittnens här,
hans budskap på vår jord,
de millioner möta där,
som hörde deras ord!

O, då — hvad jubel, hvilken fröjd,
hvad kärlek, tacksamhet!
Ja, hvilket lof i himlens höjd,
o hvilken salighet!
O, Herre, hvad din nåd är stor!
Oss alla till dig drag,
och ställ oss bland de frälstas kor
på salighetens dag!

III.

Ankomst till Oscarsberg.

Se där är vårt berg, Ishiyane, på hvars sluttning vi se några planteringar och hus. Det är Oscarsberg.

Nu komma vi närmare. Här är ett staket af taggig järntråd; och medan grinden öppnas, hoppa vi af vagnen för att hälsa på

Pl. 3. Oscarsberg vid sluttningen af Ishiyane.

dem, som komma oss till mötes. På ömse sidor om vägen stå nyplanterade ekar, hvilka, såsom vi hoppas, en gång skola växa upp till en vacker, lummig allé.

Vi komma först till *kyrkan.* Mellan träden står en för tillfället uppförd klockstapel, i hvilken hänger vår nya, vackra klocka. Vi titta in i kyrkan. Här inne få väl 120 personer plats på bänkarne. Den är icke stor[1], men det hela är tilltalande, och flere främlingar ha uttryckt sin beundran öfver vår vackra, lilla kyrka. Hvarje morgon hålles här morgonbön och därefter dopundervisning.

[1] Kyrkan har, sedan detta skrefs, blifvit tillbyggd med ett tvärskepp.

I denna senare deltaga, utom en del äldre personer, de flesta flickorna och gossarne från barnhemmen, oberoende af om de sedermera blifva döpta eller ej[1]. Under skolterminerna hålles här gudstjänst på onsdags eftermiddagar. Den besökes af barnhemsbarnen samt några få församlingsbor. På söndagarne ha vi däremot fullt hus. Högmässogudstjänsten börjar ungefär kl. 12. Kvinnorna sitta till höger i kyrkan, männen till venster. Hedningarne slå sig helst ned på bänkarne längst bort. En del af barnhemsflickorna hafva plats på golfvet rundt omkring altaret, ty bänkarna på kvinnosidan äro fullsatta. Gudstjänsten börjar med psalmsång. Är det en bekant psalm, t. ex. N:o 118 i sv. psalmboken: »Din spira, Jesu, sträckes ut», så ljuder sången kraftfull och fulltonig. Första versen af nämnda psalm lyder så:

Udumo lwako lu hlaba
Kon' emhlabeni wonke,
Nombuso wako u mi, nxa
Ku nyamalala konke;
Ibizo lako li kulu
Nasonqamlezweni lwako
Ku guqa namakosi.

Denna psalmvers är så känd, att det händer, då vi äro på besök i hednagårdarna och taga upp densamma, att hedningarna stämma in och sjunga med oss. — De äldre i församlingen kunna i allmänhet icke läsa; därför kunna de ej häller sjunga med mer än de mest bekanta psalmerna. I förbigående må nämnas, att vår nuvarande zulupsalmbok innehåller 100 psalmer, hvaraf 67 äro öfversatta från den svenska psalmboken[2].

Ett egendomligt drag i vår altartjänst är, att den begynner med att församlingen läser högt 10 Guds bud. Vid läsandet af trons artiklar och Fader vår instämmer också hela församlingen. Predikan, som vanligen hålles af missionären själf, åhöres ganska uppmärksamt. Man må emellertid ej förtänka de gamla, om de tycka det vara tröttsamt att sitta på bänkar utan ryggstöd. Det händer nog därför, att en eller annan somnar. Efter predikan få vi, såsom I därhemma, stå upp och vid orgelns toner sjunga: »Herren vare tack och lof», hvilket alltid för mig varit ett af guds-

[1] Vid 1898 års slut var antalet af de döpta, som tillhörde Oscarsbergs församling, 219, hvaraf 120 nattvardsberättigade.

[2] Vi hoppas snart få en större psalmbok, upptagande tillsammans 300 psalmer.

tjänstens skönaste ögonblick. När altartjänsten är slut, få skol- och barnhemsbarnen i stämmor sjunga den sång, de sist lärt ur vår sångbok. Denna innehåller 100 sånger för skolan och församlingen, många af dem på svenska folkmelodier. Andra, såsom »Här en källa rinner», »Så älskade Gud världen all» m. fl., äro hemtade ur de sångsamlingar, vi hemma lärt älska. Då vi gå ut ur kyrkan, har en del af kyrkobesökarne stannat för att hälsa på oss och taga oss i hand. Efter intagen middagsmåltid bruka vi åter samlas till gudstjänst, tidigt nog för att de, som vilja, skola kunna vara med också då. Störande afbrott under gudstjänsten

Pl. 4. Missionärens boningshus.

förekomma lika sällan här som hemma i Sverige. Jag minnes blott två tillfällen, när något sådant inträffat, bägge gångerna efter själfva predikan. Den ena gången förorsakades oron genom underrättelsen om, att skorstenseld utbrutit i prestgårdsbyggnaden. Den andra gången var fridstöraren en orm, som kilade in genom den öppna dörren. Det blef förstås stor uppståndelse. Några sprungo upp på bänkarna för att rädda sig. En ropade att det var satan, som kommit in. Psalmsången måste afbrytas. Sedan faran väl var undanröjd, fingo vi sluta med att tacka Herren, som bevarat oss. — Några gånger på året ha vi i kyrkan förevisat laterna-magica-bilder. Vid de tillfällena hafva gammal och ung infunnit sig, så

att kyrkan till trängsel fyllts. Vi få ej heller glömma, att här hållas svenska gudstjänster: så samlas vi vid våra konferenser till svensk högmässa, och äfven dessemellan få vi stundom deltaga i skriftermål och nattvardsgång, hvarvid svenska språket användes.

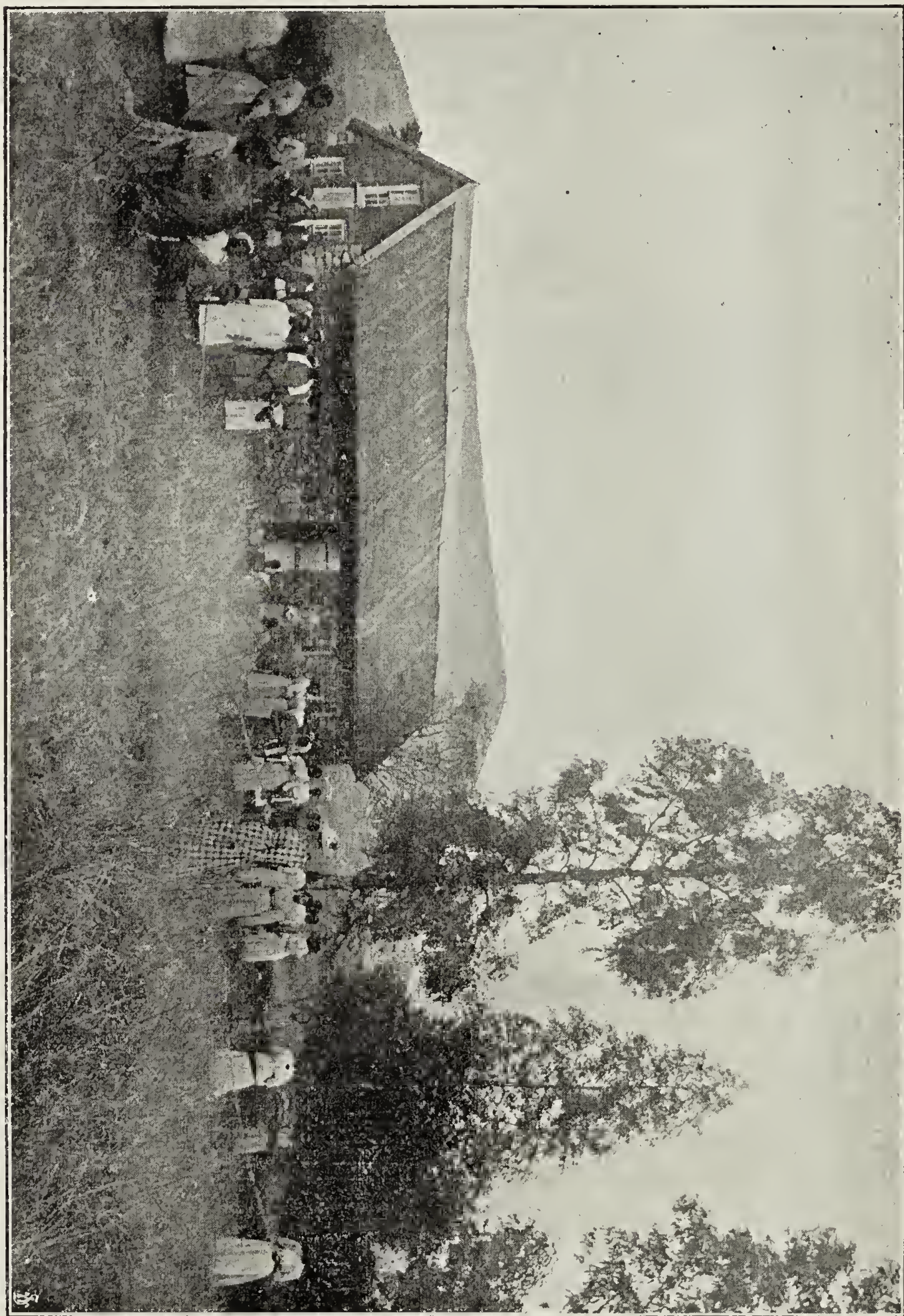
Efter vårt besök i kyrkan vända vi oss nu till *prestgården* (se pl. 4). Då pastor Witt år 1890 lämnade vår mission, flyttade missionär *L. P. Norenius* hit. Han hade förut haft sin verksamhet på Amoibie, men öfvertog arbetet på Oscarsberg, tills pastor *E. G. Walberg* hunnit komma hit ut och sätta sig in i språket och förhållandena här ute. I slutet af år 1891 reste missionär Norenius med familj till Dundee för att där grundlägga en ny station. Sedan dess innehar pastor Walberg ensam prestgården. I samma byggnad åt kökssidan till är inrymd bostad åt några barnhemsgossar samt åt pastorns tjänare Levi och dennes bror, Juda, som är vallgosse. Ett litet rum för sig har infödde evangelisten *Daniel Magwaza* (se kap. VI). Han är lärare för nybörjarna i skolan. Om lördagarna går han ut för att undervisa och predika i en aflägsen gård. Gossarnes sång och småprat samt Daniels messingsinstrument afbryta något tystnaden i huset.[1]

Härefter vända vi våra steg till *skolan* (se pl. 5). Vi komma under rasten och få se skolbarnen sysselsatta på olika sätt. Några hoppa öfver rep, som de själfva virat af gräs: andra, som sitta där nära dörren, hålla på att fläta korgar. De ha fått löfte om ett Nytt Testamente för den korg, de förfärdiga på lediga stunder. Där hålla några barn på att skära gräs och kratta gården. Det är straffarbete, som ålagts dem under rasten, därför att de kommit för sent eller gjort sig skyldiga till någon annan förseelse. Nu ringer klockan. Alla skynda in till sina platser. De sitta vid svenska pulpeter, som pryda de eljest föga prydliga rummen. Nybörjarna i vår skola äro i allmänhet inga småbarn. Ju flere kristna hem bildas, dess mer ökas emellertid de mindre barnens antal. Hittills hafva de flesta, som kommit till oss, varit mellan 10 och 20 år. Några ännu äldre. Högst få sändas i skola af sina föräldrar. De komma af egen drift.

---

[1] Sedan detta skrefs, har ödsligheten i prestgården försvunnit. Pastor Walberg gifte sig nämligen i oktober 1897 med fröken Ingeborg v. Düben, som under 5 års tid varit lärarinna på Ekutuleni och därförut 2 år i Oscarsbergs barnhem. Emellertid kommer pastor W. snart att flytta till Johannesburg. I följd däraf har ledningen af Oscarsberg redan anförtrotts åt pastor *A. H. Liljestrand.*

Daniel Magwasa har de sista åren haft nybörjarna på sin lott. I kristendom undervisa vi lärarinnor tre gånger i veckan och Daniel

Pl. 5. Oscarsbergs skola. Under rasten.

två. När barnen lärt sig läsa innantill och räkna addition, flyttas de till det inre rummet. Där få de undervisning af förestån-

darinnan för skolan, *Ida Jonatanson*, och i några ämnen af föreståndarinnan för barnhemmet, *Hedvig Posse*[1]. — Det käraste ämnet är kristendom. Att få tala till barnen om Herren och hans kärlek till oss, att få berätta och förklara för dem ur bibliska historien och se, huru de börja förstå och mottaga allt mer af de heliga lärorna, det är en af de största fröjder, vi hafva. Kristendom — biblisk historia, bibelläsning och katekes — är icke blott det käraste, utan också det förnämsta ämnet. Vi begynna därmed hvarje dag. Därnäst kommer innanläsning, som har till syfte att sätta barnen i stånd till att själfva läsa sin bibel och sina sånger. Skrifning tycka nog barnen vara en god konst; vi åter uppskatta

Pl. 6. Oscarsbergs barnhem.

den för deras räkning ej fullt lika mycket, ty de få skrifvurm, innan de ännu lärt känna igen de olika bokstäfverna. De otaliga bref med oläsliga utanskrifter, som öfversvämma Natals postkontor, gifva postmästarne mycket hufvudbry. — Vidare läses engelska och geografi. På räkning lägges rätt mycken vikt, emedan vår skola får underhåll af regeringen och därför måste rätta sig efter de uppställda fordringarna. En gång om året kommer skolinspektörn och håller examen. Några af barnen hafva kommit så högt som i fjärde klassen. De flesta stanna emellertid allt för kort tid i sko-

[1] Fröken Posse, som år 1898 förflyttades till Dundee, efterträddes nämnda år på Oscarsberg af fröken *Gurly Svanbom*. Utg:s anm.

lan för att hinna något längre. Många lämna oss redan så fort de kunna nödtorftigt läsa innantill. — Ryktet om Oscarsbergs skola har spridt sig rätt vida omkring, och som två förtjänster hos densamma plägar man framhålla, att man fort lär sig läsa där och att man ej behöfver betala. Skolan är en hel liten värld för sig med sitt arbete och sin sträfvan, sina fröjder och sorger. Här skulle vi kunna stanna länge. Men vi måste fortsätta vår väg. Vi gå då förbi *grafmonumentet*, som restes öfver de i slaget den 22 jan. 1879 fallne engelsmännen. Många resande färdas hit för att bese det. För oss ligger det emellertid med sin höga stenmur snedt emellan våra hus litet olägligt. Men vi vilja ju gärna minnas de tappre och genom dem bli påminda om, att äfven vi stå i en allvarsam strid, där det gäller att segra genom att gifva sitt lif.

Nu äro vi midt framför Oscarsbergs *barnhem* (se plansch 6), det mest hemtrefliga och inbjudande huset på stationen. Vi gå in genom den hvita grinden. Trädgården står så lummig, och granatäpplebuskarna vid vägen äro fulla af blommor och kart. Ty vi äro i oktober, Natals vår.

Innan vi se oss omkring, vill jag berätta om barnhemmets historia och dess uppgift. Det började som ett litet frö. I oktober år 1884 mottog fröken Jonatanson, som då varit härute blott en månad, 4 flickor. Några veckor därefter hade antalet stigit till 7, och sedan vexlade det alltjämt, men steg på det hela taget till år 1894, då ej mindre än 50 flickor bodde i hemmet. Man hoppades nog i början att få behålla flickorna under många år för att kunna uppfostra dem till dugliga, kristna kvinnor. Genom undervisning och umgänge ville man i någon väsentlig mån söka uttaga dem från hedniskt åskådningssätt och hedniskt väsende. Barnhemmet har emellertid ej fått fylla en sådan uppgift. Zuluflickorna, som behöfvas i sina hem, hvarken kunna eller vilja länge vara skilda från de sina. Deras önskan är att lära läsa, och endast de själfva anse sig hafva uppnått detta mål, lämna de oss ofta, äfven om deras färdighet ej är så stor. Äro några flickor föräldralösa, finnas alltid farbröder, bröder eller andra släktingar, som göra anspråk på dem. [1]

---

[1] Liksom i hednavärlden i allmänhet så är också bland zulufolket kvinnans ställning ofri. Alltid finnes det någon, som enligt lag eger rätt till henne och bestämmer öfver hennes framtid. Lefver ej hennes far och är hon ogift, så är hennes äldste bror, hennes farbror eller någon annan manlig släkting hennes rättmätige herre och målsman. Utg:s anm.

Desse vilja först hafva deras arbete och tjänst; sedan vaka de öfver, huru de skola få dem gifta, för att utfå sina 10 kor — den vanliga betalningen för en zulubrud. Det har nu gått därhän, att de flesta barnhemsflickor stanna blott två, några tre terminer, högst få längre. Just då vi börjat lära känna dem och fästa oss vid dem, lämna de oss. Vi få på så sätt ständigt nya elever, ofta många på en gång, hvilket är mycket hindersamt för skolverksamheten. Vårt arbete är således ständigt såningsarbete. Oftast komma barnen hit mycket okunniga, och blott så småningom börjar det dagas för dem. Det gäller därför att under bön och tro bida att växten skall gifvas. Vi hafva ju under tidernas lopp fått se både växt och rik frukt, men i det stora hela är vårt arbete såsom en sådd på alltjämt nya åkrar — utan att såningsmännen själfva få skörda frukten. En stor del af våra flickor har under de senare åren kommit från platser, där metodister predikat och sedan småningom bildat församlingar. I början kommo de till oss, emedan på dessa orter ej fanns tillfälle till skolgång. Då nu allt flere skolor upprättats i dessa trakter, hafva dock många fortfarande vändt sig till oss för att slippa betala de stadgade skolafgifterna därstädes. Af denna anledning hafva vi nu i vår skola infört en låg inträdesafgift (10 shillings = 9 kronor) för de barn, hvilka icke tillhöra vår mission, något som för en tid minskat barnhemsflickornas antal. — Oscarsbergs eget område är numera icke stort. Metodisterna komma oss allt närmare i vester; i söder begränsas vi på mycket nära håll af skottska missionen och i norr af engelska högkyrkan. För vår mission återstår således ej mycket utom Oscarsbergs egendom. Blott åt två håll äro ännu områden åtminstone delvis öppna för oss. Emellertid beror ju framgången i vårt arbete icke på det stora området, utan på Guds välsignelse, och vi kunna icke veta, hvad Herren ännu ämnar göra med Oscarsbergs station och dess barnhem, äfven om dess område blifvit mer kringskuret än något af de öfriga stationernas.

Det tillfälligt iståndsatta vagnsskjul, där flickorna första tiden hade sin bostad, var allt för bristfälligt. En afton fingo de höra en orm hväsa inne i rummet. De sprungo förskräckta upp från sina liggplatser och flydde undan i mörkret. Ormen dödades. — Snart kom löfte från Sverige, att ett barnhem skulle få byggas. År 1885 inflyttade fröken Jonatanson och flickorna i detta hem, hvilket utgör midten af den nuvarande barnhemsbyggnaden. År 1887 uppfördes

nämligen ett lägre tillbygge [1]. Äfven detta blef emellertid snart för trångt, och i början af 1893 fingo vi inviga vårt stora, vackra rum, som tillsammans med ett nytt kök blifvit ytterligare tillbyggdt. Vi kunde sedan mottaga ända till 50 flickor. År 1892 kom fröken *Ester Goës* ut för att deltaga i arbetet i skolan och barnhemmet. Hon måste sedermera för sjukdoms skull lämna skolarbetet, blef en tid bättre, arbetade med lif och lust i barnhemmet, men blef i augusti 1896 af Herren hemkallad. Hennes arbetsdag var kort, men hennes trohet och kärlek till kallet och till dem, hon tog sig an, har lämnat ett varaktigt minne efter sig.

Här på verandan är en skön plats, isynnerhet vid solnedgången, och utsikten öfver trädgården och de fjärran bergen är uppfriskande. I middagshettan stanna vi dock ej gärna där, utan gå in till venster i vårt lilla gemensamma rum, där svenska fönsterluckor utestänga de starka solstrålarna. Detta rum kallas af flickorna »fölemake», hvilket skall föreställa »förmaket» och just icke vittnar om fallenhet för svenska språket. Detta rum har vanligtvis varit vårt »allt i alla», skrif-, sy- och matrum, men då nu flickornas antal minskats, ha vi tagit ett annat till sal och arbetsrum. Om tillfälligtvis flere flickor samtidigt ligga sjuka, utrymmes dock salen åt dem. Om kvällarna samlas vi lärarinnor i förmaket en stund för att språka, och sedan det slutligen blifvit tyst i flickornas rum, hålla vi vår aftonandakt. Bredvid förmaket, med fönster åt baksidan, ligger föreståndarinnans lilla rum, som har dörr till barnens större, så att hon kan öfvervaka dem dag och natt. Om vi nu gå öfver verandan, passera vi först förbi köksfönstret. Detta kök användes numera blott för lärarinnornas räkning. Man förstår nu knappast, hur det förr kunnat räcka till äfven för flickorna, ty deras vedknippen och de stenar, de använda till malningen af sin majs, — för att ej tala om dem själfva, när de värma sig vid elden, — taga ganska mycken plats. Nästa fönster hör till fröken Jonatansons rum. På andra sidan om verandan ligger fröken Goës' f. d. rum, hvilket vi passera för att komma in i salen. Här ha vi samma sorts jordgolf, som de infödda bruka i sina hyddor: vi begagna ju ock rummet delvis tillsammans med barnen. Detta rum, hvars fönster ses längst till höger på planschen, jämte ett mycket litet därbakom var länge flickornas bostad. Härifrån komma

---

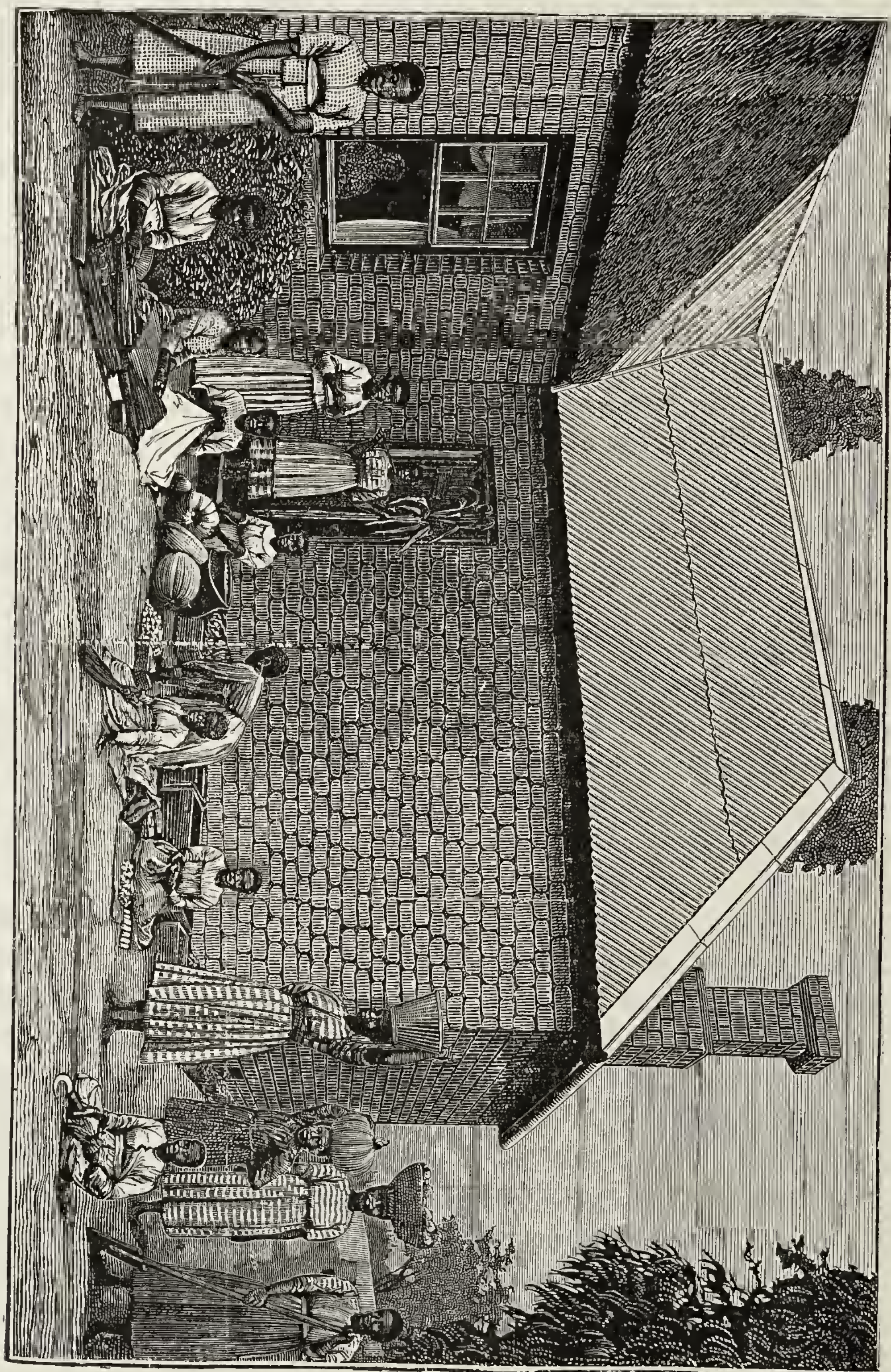
[1] Vid denna tid fick barnhemmet till föreståndarinna fröken *Hedvig Posse*, som samma år anländt till missionsfältet. Utg:s anm.

vi ut på bakgården. Där gå vi först förbi ingången till lärarinnornas och komma så till barnens kök, innanför hvilket ligger det stora, ljusa rummet, som är deras allt i alla. Detta har på framsidan ett större och två mindre fönster; likaledes på långsidan två fönster.

För att nu göra eder litet mer hemmastadda hos oss vill jag berätta om vårt hvardagslif. Vi kunna ju börja med en måndagsmorgon. Kl. 3/4 6 öppnar jag dörren till flickornas rum och säger »good morning» (god morgon). Sommartiden äro de då redan uppe och klädda och längta att få komma ut. De styra genast sina steg till vattenrännan strax bredvid och göra där sin morgontoalett. Det tar sin tid att reda ut det ulliga håret med kammen och sedan genom klappning få det jämnt igen. De, som hafva städningen af rummen och skolan sig ålagd, skynda dit. Tidtals blifva också de andra satta till ett arbete på denna stund af dagen t. ex. att efter skörden plocka af kornen i majsaxen eller nu under den starka torkan vattna grönsakerna i trädgården. Det är de större flickornas uppgift att i tur och ordning under två veckor städa hvart och ett af rummen. Det händer nog då, att de tycka det vara lika bra att damma först och sopa sedan som tvärtom. Taga de af en broderad duk från ett bord, sker det sällan, att de lägga på den rätt igen. — Afvigsidan måtte förefalla dem vackrare! Nyborstade skor vilja de alltid ära med att sätta dem på en stol, om icke på bordet. Att lära dem duka är kanske mest tålamodspröfvande. Numera få de själfva undervisa hvarandra i den konsten.

Kl. 1/2 7 ringer det till morgonbön i kyrkan. Daniel spelar morgonpsalmen på orgeln, och pastor Valberg läser ett stycke ur bibeln och beder. Därefter följer dopundervisning. Ett par af flickorna, som ej deltaga däri, gå hem till barnhemmet och ösa upp majsgröten, som »köksorna» satt på elden långt innan de öfriga voro vakna. Den öses upp i tennskålar, och gossarne komma sedan för att hemta sin del. Då äfven de öfriga flickorna återkommit, taga alla sina skålar och slå sig ned inne eller i grupper ute på gräset. Alla i samma grupp äta gärna ur en och samma skål och tömma så den ena skålen efter den andra, tills alla äro tomma. Kl. 1/2 9 ringer skolklockan, och alla skynda att hörsamma den för att icke blifva utestängda. Skolan pågår i 5 timmar med en kvarts hvila mellan hvar timme. På rasterna gå »köksorna», hvilka väljas nya för hvarje vecka, upp i köket och se efter elden. Nu tillagas »*inkobe*», d. ä. en rätt bestående af hela majskorn, som behöfva flere timmar för

att bli riktigt genomkokta. Då skolan slutar, äro barnen duktigt hungriga, majsen hälles upp i deras skålar, och de äro ej sena att

Pl. 7. Olika sysselsättningar i barnhemmet (se förklaringen sid. 27).

börja tugga på den. Det går dock ej så fort, ty tänderna tycka, att det är ett tröttsamt göromål. Somliga mala sin kokta majs mellan stenar, andra rosta den för ombytes skull. Efter en timmes mid-

dagsrast börjar sömnaden kl. ½ 3. Tre dagar i veckan deltaga häri äfven de skolflickor, som icke bo på platsen. Många af flickorna ha stor lätthet att sy en vacker söm. Svårare är det att lära sig träckla och klippa till; allra svårast att sätta på lappar rätt. Flickorna måste numera vara tysta under dessa timmar liksom i skolan och hinna därför sy mer. Om det däremot är tvätt eller arbete ute, taga de igen skadan och prata så fort de hinna. Deras utearbete består i att rensa majsåkrarna med hackor. De få äfven beså någon åker, hvilket efter gammal sed tillgår så, att majskornen utkastas på den af regnet uppmjukade åkern och jorden uppluckras på samma gång som kornen nedbäddas. De flesta af stationens åkrar plöjas dock med oxar. Då flickorna efter vinterferierna — under juli månad — återkomma i augusti, få de plantera träd samt hacka och så i vår trädgård.

Juni, juli och augusti kunna vi räkna som vintermånader. Huru länge vår och höst skola anses räcka, är mycket svårt att bestämma. Den *torra* tiden räcker i allmänhet från mars till september, om ej längre. Den hetaste tiden inträffar under december och januari, men regnen bringar oss då svalka allt emellanåt. Vårmånaderna, som ofta äro mycket torra, kunna kännas lika tryckande.

Majsen kan sås från september till december, så fort tillräckligt med regn kommit. Utom majsen hafva vi äfven en liten plantering af blackwattleträd — en sorts accacia — att sköta om. Arbete felas alltså icke. Då flickorna återkomma efter julferierna, är det en särskildt ansträngande tid. Åkrar och trädgård hafva då på 4 veckors tid hunnit bli öfvervuxna af ogräs, och det gäller att skynda sig med rensningen, om ej det planterade skall förstöras, i synnerhet majsen, som lätt gulnar. Så mycket roligare blir det då, när den gröna majsen börjar bli så stor, att den sätter frukt. Då kokas stora grytor med majsax, hvilket är ett mycket kärkommet afbrott i den enformiga matordningen. När så pumporna börja mogna och flickorna och gossarne få kokt pumpa med malen, färsk, ännu ej hårdnad majs, allt sammanrördt till en gul gröt, då är belåtenheten stor. Sötpotatis få de också någon gång, men den trifves ej så bra här som närmare kusten och har ej gifvit oss stora skördar. Persikorna, som arta sig väl och mogna i februari, äro mycket välkomna, men under två år har nu haglet förstört skörden, så att flickorna blott fått smaka, ej äta sig mätta på dem. När eftermiddagsarbetet är slutadt, hafva de ledigt en timme eller mer. De få då sin kvällsvard, hvilken liksom frukosten består af majsgröt. På våren

gå de gärna ut och söka upp åt sig en sorts vild spenat, som de koka och äta enbar eller blandad uti gröten. Om korna äro snälla och gifva oss mjölk, få flickorna söt eller, hvad de tycka ännu bättre om, sur mjölk till gröten. I regel ha vi emellertid ej haft godt om mjölk. Dels kalfva ej korna hvarje år, dels mjölka de ej mycket, och kalfven skall först och främst hafva sin portion.

Då det börjar mörkna och gossarne slutat mjölkningen, ringer det till aftonskola. Då läsas läxor, stafvas och läses innantill, så att det höres lång väg. Efter aftonskolan hålles aftonbön, och därefter skynda flickorna hem för att göra sina bäddar i ordning. De rulla upp sina mattor. Några lägga sina mattor invid hvarandras. På så sätt få de hafva filtarne tillsammans och få därför en mycket varm bädd. Sina kläder lägga de till hufvudgärd. En af dem läser något Guds ord och beder. När de slutat sin bön, kommer jag in, tar bort lampan och säger god natt. Och om blott pratlusten blifvit väl nedtystad, sofva de alla snart godt.

På fredags e. m. tvätta de sina kläder. Roligast för dem är det då, om de, åtföljda af en bland lärarinnorna, få gå till uMsinyoti, där det är rikligt med vatten. På somrarna få de då äfven bada och simma.

På lördagen hafva vi ej skola. Då städas jordgolfven, öfverstrykas med kospillning och vatten, och trägolfven skuras. De, som ej äro sysselsatta härmed, arbeta i trädgården. De få bära upp gödsel från kreatursinhägnaden och strö ut den öfver marken, djuphacka jorden och blanda den med gödseln och sedan plantera potatis, ärter, bönor, morötter, kål, sallad o. m. d. Allt måste de försöka lära sig; men att göra raka sängar och raka rader, det är ej värdt att fordra af dem. — Vi så och sätta mycket, men en stor del däraf blir dock vanligen förstördt af otjänlig väderlek, särskildt hagel, af höns, vilda dufvor eller andra fåglar, af gräshoppor, skalbaggar, mask m. m. Dock få vi ibland riklig skörd af ett och annat. — På lördags e. m. laga flickorna sina kläder, och på kvällen inöfva de tillsammans med gossarne våra psalmer. Flickorna hafva denna dag ingen aftonskola, utan få gå och lägga sig, när vi slutat sjunga och gjort aftonbön i deras stora rum.

Söndagarna börja med söndagsskola kl. 8. När barnen komma hem, äta de sin gröt och få en matsked brunt socker till den. Kl. 12 är det högmässogudstjänst. När vi därefter alla ätit vår middag, hålles den andra gudstjänsten, som fyra gånger om året utbytes mot skriftermål och nattvardsgång. Till middag få flickorna denna

dag ris med socker, till aftonmål kaffe och bröd. Brödet har af »köksorna» bakats på lördagen i runda järngrytor. Under dessa och på locket lägges brinnande, torkad kospillning, som ger en mycket jämn värme. I brist på sådant bränsle tages halfbrunnen ved. Ibland få flickorna på söndags e. m. följa med på besök till någon kraal (gård). Eljest sitta de gärna och språka eller sätta ihop bref till sina närmaste. De, som ej kunna skrifva, diktera för de andra. På aftonen samlas vi till sång. De få då själfva välja, hvad de skola sjunga, och taga upp den ena sången efter den andra. Ibland välja de äfven psalmer. De tröttna ej lätt på att sjunga. Sedan vi gjort aftonbön, taga vi godnatt och skiljas åt för att hvila och sedan åter få börja en ny arbetsvecka under Herrens hägn.

Förklaring öfver plansch 7.

Längst till venster se vi Qondile, som håller på med att skyffla bort ogräs med en spade. Närmast till höger om henne, nedanför fönstret till fröken Posses rum, sitta Fonkwane och Elisabet Gubevu, sysselsatta med mattflätning. Bredvid den sistnämnda sitter Baxwalile med sitt syarbete, och bakom henne står Nombango och flätar gräsarmband, en omtyckt sysselsättning på lediga stunder. Ebba står i köksdörren med ett knippe »imfe» — ett slags sockerrör — i venstra handen och håller just på att smaka ett. Ester, som sitter på marken till höger om köksdörren, har fått sin gryta full med pumpa och hackar som bäst af skalet på en. Nomoya mal färsk majs, som skall blandas med pumpan, när denna kokat. Så beredes den af barnen så omtyckta »isishingi». Nondhlala, som brukar sopa gården, synes närmast framför Nomoya med en hemmagjord sopkvast af gräs i handen. Nomtimba håller på att »hulula» (= taga kornen af majsaxen), Rosalina kommer från källan med en vattenspann på hufvudet. Ntonjau bär en pumpa och Janeta en korg med nyplockad majs. Framför dem sitter Sanna med en skära, och längst till höger står Nomadhlosi Ntombela med en hacka.

IV.

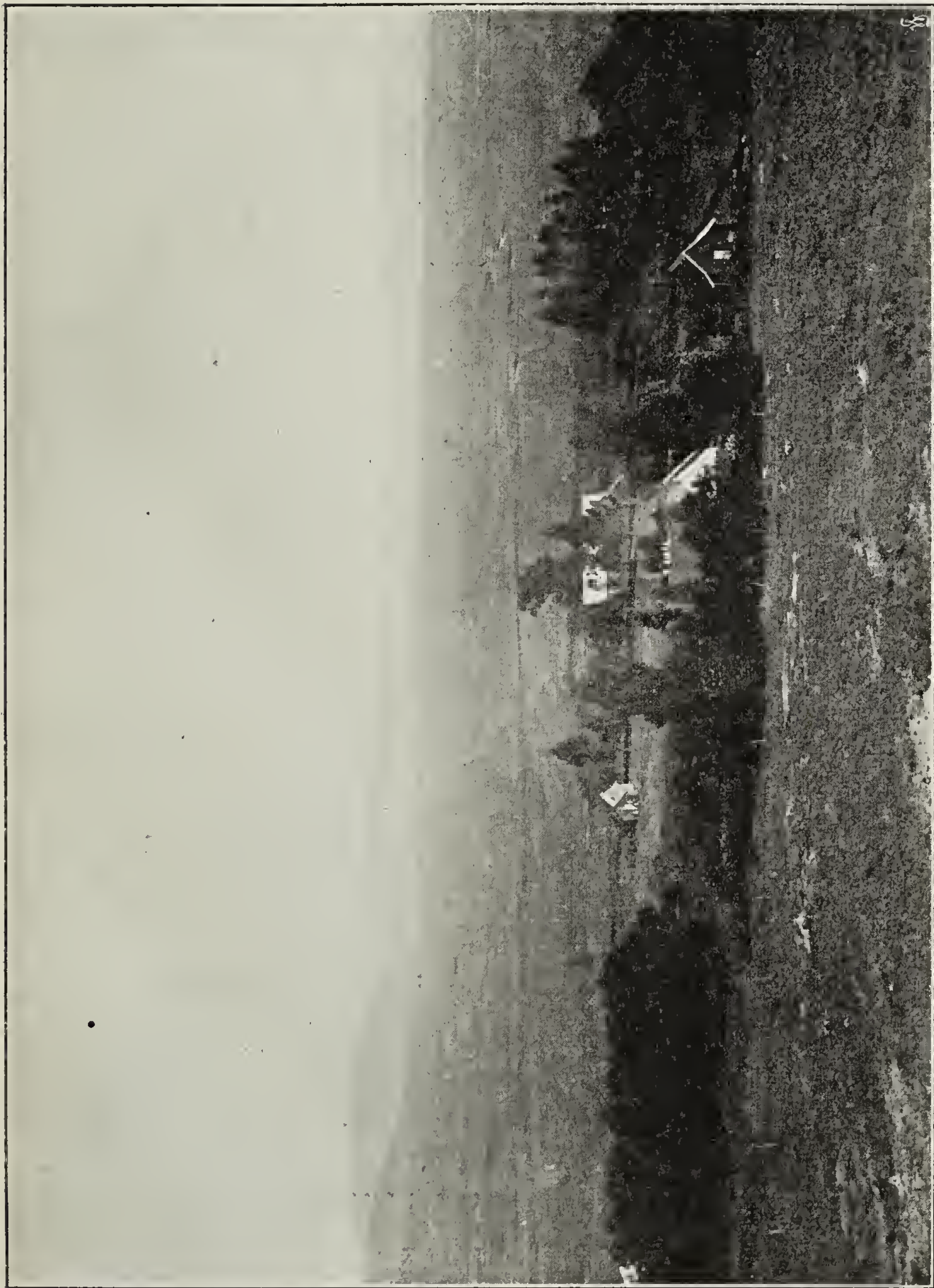
En vandring uppför berget Ishiyane och besök i zuluernas gårdar.

Om I nu hafven hvilat eder några dagar, så följas vi åt upp på Ishiyane, berget strax intill oss. När vi hittat vägen genom de taggiga staketen, gå vi upp för sluttningen bakom Oscarsberg. Vi komma snart till den första afsatsen, titta in i grottorna och beundra de långt utskjutande klippblocken (se plansch 9), som väl snart följa sina föregångare och störta ned. Vi klättra upp på klippkanten och se ned på stationen, som ligger där så trefligt, lik en oas i den stora gräsöknen framför oss (se plansch 8). På bergssluttningen åt venster synas våra kristnas hus, omgifna af åkrar. Hela dalen är som ett enda grönskande fält, när majsen och kornet växa upp.

Det förefaller oss, där vi nu stå, som om Oscarsberg låge lågt; men vi erinra oss ju, att vi fingo gå upp för en liten backe för att komma upp till stationen. Den stora slätten längre bort är i verkligheten mer kuperad än den förefaller, sedd uppifrån. Den är på många ställen genombruten af djupa flodbäddar, i hvilkas botten flyter en liten bäck, som vid störtregn sväller ut till en brusande ström. År efter år taga dessa regnforsar med alltmer af den lösa sandjorden. Hvad vi se af odling är icke mycket. Några egendomar, som tillhöra europeer och hvilkas träd bilda ett vackert afbrott i landskapet under våra fötter, kunna vi skönja. Vi veta också, att här och där zulugårdar finnas med sina majs- och kornfält. Gräset ger dock hufvudfärgen åt taflan, antingen det nu har vårens ljusgröna, höstens rödaktiga eller vinterns hvitgrå och till sist af eld svartbrända färg. Bergen äro det bästa, utsikten har att bjuda på; de skifta så vackert, i synnerhet den »torra tiden», i luftigt röda och blå färgtoner. Men nu till förgrunden på taflan! Till höger ligger vår kyrka, skymd af höga feberträd; i midten synas de största husen, längst bort ligger prestgården och närmast oss barnhemmet. Till venster se vi skolan och ännu längre bort vagnsskjul och stall.

Vi gå vidare uppför berget. För en 50 år sedan — så har det berättats mig —, då Zululandet var väl befolkadt, bodde hvarken

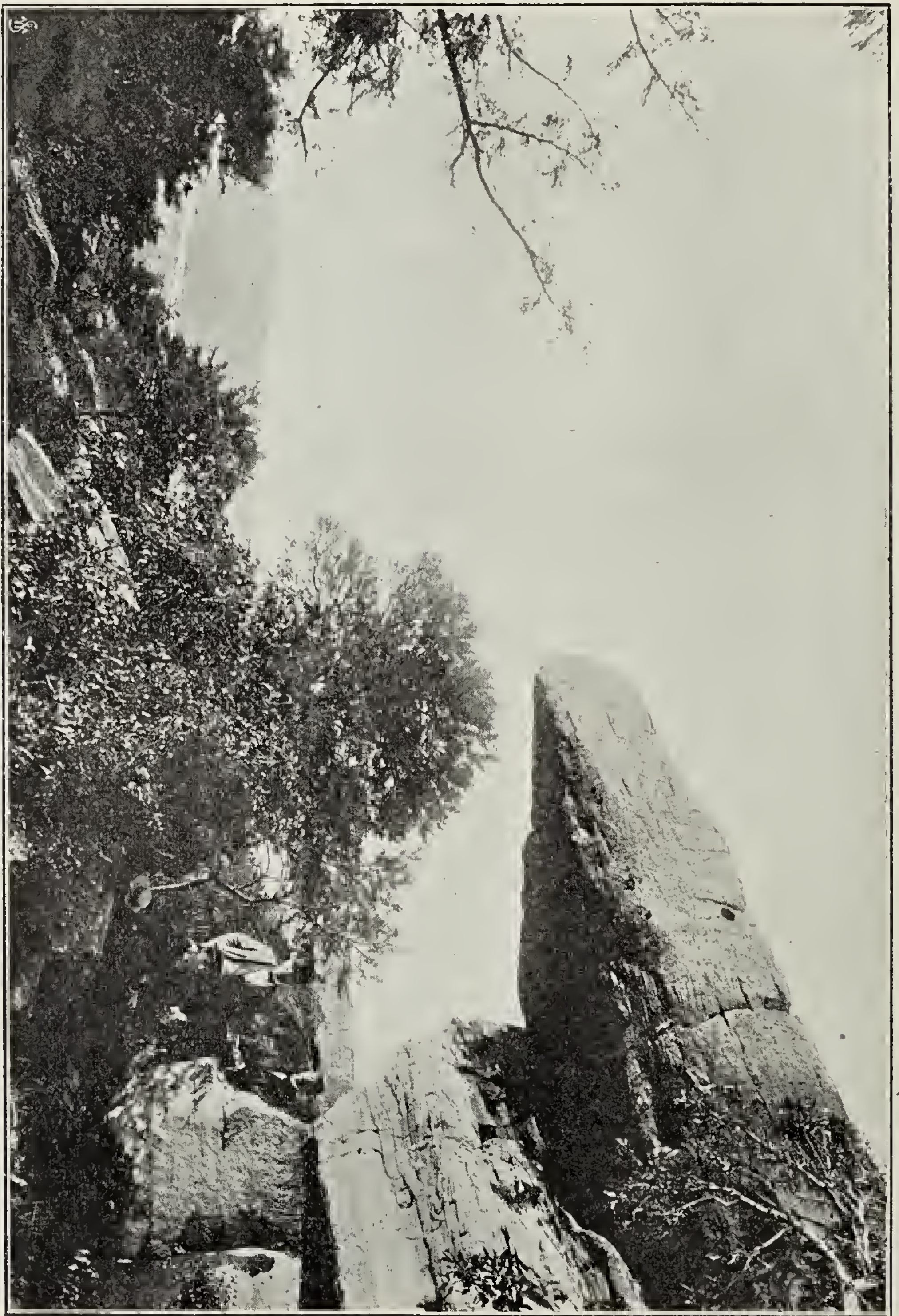
hvita eller svarta där Oscarsberg nu ligger, och vilddjuren fingo lefva i fred. Då hördes om kvällarna hyenornas tjut eller det

Pl. 8. Oscarsberg, sedt från bergsafsatsen ofvanför.

fruktade lejonets rytande, hvilket skrämde korna att hoppa öfver inhägnaderna till de gårdar, som lågo ett stycke därifrån. Det fanns godt om leoparder, apor, vildsvin m. m.; och bufflarna måtte

hafva varit talrika, ty efter dem har floden fått både sitt inhemska och sitt engelska namn: »uMsinyati» — »Buffalo». Af de talrika

Pl. 9. Klipparti på bergsafsatsen ofvan Oscarsberg.

hjortar och antiloper, som betade på fälten, finnas nu blott några af de mindre slagen kvar. Den, som gör sig hemmastadd på Ishiyane, kan få se några af dessa; äfvenså harar, vesslor, ormar,

skorpioner och ödlor. Af dessa sistnämnda fästa vi oss vid en större art, vackert högblå till färgen. Den får tjäna de svarte doktorerna till medicin. En ännu större sort, som mäter ett par, tre fot i längd, skall kunna konsten att mjölka korna ute på fältet. Få vi ej se andra djur, blifva vi åtminstone varse de mindre ödlorna, som kila här och hvar mellan stenarna. Ja, stenar, det finns det nog! Långa sträckor ligga de hopade så tätt, att vi kunna gå från den ena till den andra utan att röra vid marken. Mellan dem växer godt gräs, som kor och getter lefva af, äfven under den torra vintern. Här och där prunka vackra buskväxter, som skulle vara en prydnad i edra trädgårdar därhemma. De få släppa till sitt vackra löfverk, när vi vilja kläda kyrkan till någon högtid. På bergets sidor se vi ännu kvar en låg och gles mimosa-skog, som under åren blifvit mycket uthuggen. — Våra flickor tycka mycket om de vilda bär, som växa här; vi, som äro vana vid Sveriges, anse dessa knappast för ätbara. En sort, hvars bittra smak går bort i kokningen, är dock mycket god som sylt.

Vi äro nu uppe på toppen af berget. Utsikten belönar rikligen vår möda. Vi se ej Oscarsberg, ty en af bergsafsatserna skymmer för, men vi se de kristnas hus på bergssluttningen midt emot och kunna af dem sluta oss till, hvar vi hafva stationen. — Den stora slätten åt vester afbrytes af uMsinyati, som slingrat sig i många bukter. På dess andra sida, i Zululandet, fortsätter slätten, och det hela är begränsadt af blånande berg. Utsikten åt öster är ännu vackrare. Här se vi inåt Zululandet bergskedja bakom bergskedja, och närmast oss brusar uMsinyati mellan höga, pittoreska stränder. Där borta se vi träden vid *Amoibie*, Oscarsbergs bistation, där flere af våra missionärer en tid haft sitt arbete. Innan vi lämna bergstoppen, måste vi kasta en blick ned för den lodräta klippväggen, som vetter mot Zululandet, och sedan gå vi öfver på andra siden om berget för att kasta en blick in i några af de inföddas hem.

Då en zulu-gård skall byggas, går mannen ut för att söka en lämplig plats, som ej är fuktig. Här undanrödjes gräset, och marken göres slät och jämn. I midten uppbygges en rund inhägnad för korna. I denna trakt, där det är så godt om sten, bygges den däraf, på andra trakter däremot af grenar. En mindre inhägnad af samma slag uppföres för kalfvarna.

Rundt omkring kreatursinhägnaden byggas runda så väl gräshyddor som förrådshus. För hvarje hydda gräfves en smal, djup,

cirkelformig ränna, i hvilken själfva stommen fästes. Mannen går ut och hugger grenar i skogen. Därefter beder han några grannar komma och hjälpa sig med att sätta upp hyddornas stomme.

Pl. 10. Zuluhyddor.

Han tycker om sällskap, och det föga mödosamma arbetet belönas sedan med ett ölkalas. Kvinnorna få naturligen reda till ölet. De få också på sin del allt arbete med hyddornas täckning. De söka upp en viss sorts långt gräs, som de afmeja med sina skäror och

därefter torka. En del däraf flätas samman till mattor, hvarmed hyddan skall täckas. Då männen slutat sitt arbete, ser hyddan rätt prydlig ut. Alla grenarna äro böjda mot hvarandra och sammanbundna ganska regelbundet till ett fint flätverk, Det är emellertid blott vackert att se på, — man kan ännu ej bo därinne, ty solen skiner brännande het genom de stora hålen. Nu komma kvinnorna och täcka väggarna väl med sina mattor. Ofvanpå lägga de ett tjockt lager af löst gräs, som sammanhålles af flätade gräsrep. Regnet kan sedan strömma hur mycket som helst; det rinner dock bort längs gräset utan att störa invånarne inne i hyddan. Så arbeta då männen för hemmets fasthet och bestånd och kvinnorna för dess sammanhållning och trefnad.

Ingången vetter åt kreatursinhägnaden. Dörröppningen liknar mer ett hål än en dörr och är just lagom stor att *krypa* in igenom. Då vi våga försöket, täppa vi till hålet och skymma bort ljuset både för oss och de andra. Väl inkomna, blifva vi bjudna att sitta ned på en gräsmatta eller ett skinn. När vi så suttit en stund, börja vi urskilja föremålen, och hyddans invånare hälsa på oss. Vi se oss omkring. Flätverket i hyddans stomme är så vackert svartbrunt af röken. I midten är eldstaden, där folket kokar sin mat eller eldar för att värma sig om vintern. Vi kunna vara glada, att det ej brinner nu på härden, ty vi skulle då ej kunna se något för rök, och våra ögon skulle svida, så att vi finge gråta. På båda sidor om eldstaden stå hyddans stödjepelare, tagna direkt ur skogen. I midten, vid pelarne, kunna vi stå raka, men stöta snart mot de sluttande väggarna, särskildt om hyddan är mindre. Här är snyggt och sopadt. Det svarta golfvet är gjordt af den hårda jorden från myrhögar, hvilken, väl bearbetad, gör golfvet fast och glansigt. För att hålla det fritt från sprickor och damm, smörjes det en gång i veckan med kospillning och vatten. Zulugårdarna (»kraaler») bestå af flere eller färre sådana hyddor. Om egaren är en rik man, har han nämligen flere hustrur och hvarje hustru har sin egen hydda. Det samma har hvar och en af de fullvuxna sönerna.

Det är ej mycket att skåda i en zuluhydda. Några gräsmattor, ofta mycket väl gjorda, ligga hoprullade för att till natten bredas ut och bilda den föga mjuka bädden. Ännu hårdare äro hufvudkuddarne, som äro af trä och likna smala, låga pallar. — Vidare se vi några flaskor, gjorda af den hårda frukten från ett slags pumpväxt. I en af dem förvaras dricksvattnet, hvilket i så-

dana kärl håller sig svalt. De flesta flaskorna innehålla den högt skattade sura mjölken. — Ett af de få arbeten, som männen ej anse under sin värdighet, är mjölkningen. Då denna sker, få kalfvarna springa in, en och en i sänder, i inhägnaden för att först dricka en klunk. När sedan kon mjölkats så mycket skäligt är, får kalfven fortsätta. Korna äro så vana vid, att kalfven skall hafva företrädesrätt, att det händer, ifall kalfven dör, att modren icke mer vill lämna någon mjölk. — Då korna mjölkats, hälles mjölken i de omnämnda kärlen, där den får stå och surna. När så skett, skakas flaskan, och vasslan får rinna bort genom ett litet hål i botten, hvilket i vanliga fall täppes till med en propp. Ny mjölk hälles på den surnade, och sedan äfven denna blifvit sur, borttages åter vasslan, och så fortsättes, tills flaskan blifvit full. Mjölken får vanligen stå omkring en vecka och är då mycket syrlig och tjock. Om den ej är alltför sur, smakar den äfven oss mycket väl, och blandad med majs eller korn, som först kokats och sedan malts, blir den en mäktig och omtyckt rätt.

De stora stenkärlen, hvari öl kokas, hafva äfven ibland sin plats i hyddan, men vanligen förvaras de i ett förrådshus. Taket är ett omtyckt förvaringsrum för käppar, skedar, knifvar och dylikt, som sitter instucket mellan grenarna. Om man ej ser sig för, stöter man emot dessa skatter. Här vid dörren se vi en kvinna, sysselsatt med att mala kokad majs. Kvarnen består af en större, genom nötning något urhålkad sten, på hvilken de kokta majskornen läggas, och en mindre, rundt aflång sten, som vid malningen fattas med båda händerna och föres fram och tillbaka. Detta arbete utföres af kvinnor, liggande på knä, och är ganska tungt (se plansch 7). — Majsen och de större matförråden förvarar folket inom en af ett högt gräs-staket omgifven inhägnad. Ibland inläggas de, när regntiden börjar, i ett förrådshus, byggdt på samma sätt som de öfriga hyddorna.

Men nu måste vi betrakta invånarne. De små barnen, som äro mycket näpna, springa nakna ut och in och titta på oss med sina stora, vackra ögon. De unga flickorna, som icke äro mycket mer klädda, skyla sig blott med ett skört af pärlor, om de icke för tillfället hölja sig i en filt. Hustrurna äro iklädda en skinnkjol och skilja sig föröfrigt från de ogifta genom en egendomlig hårklädnad. De hafva rakat bort främre delen af håret. Det öfriga, som fått växa, har hopklämts med röd lera, så att det bildar en styf topp. Denna blir allt längre, ju mer håret växer,

(se plansch 11), och får tjäna som stöd, då kvinnorna bära sina stora bördor på hufvudet. Också de gifta männen raka hufvudet,

Pl. 11. Zulukvinna med sina barn.

men lämna kvar på hjässan en ring af hår. Af detta och ett klibbigt ämne, som fås på trädens grenar, göres en svart, glansig

ring. — Männen hafva skört, bestående framtill af några djursvansar, baktill af ett stycke skinn.

Låt mig nu berätta för eder, hur det går till, när en zulu, som ännu är hedning, skall skaffa sig en hustru. Då han gjort sitt val, får han ofta gå länge och vänta på svar, äfven om det slutligen blir ett ja. Ibland, när han är oviss på sin sak, skaffar han sig en slags blandning af örter, ett trollmedel, hvarmed han vidrör den utvalda, i tanke att han därigenom skall kunna tvinga henne att älska honom. Zuluerna tro detta vara ett verksamt medel. Om flickan slutligen vill gifva sitt ja, talar hon kanske om det för friarens syster. Då han får veta, att hon jakat, tackar han genom att skicka en penninggåfva. Innan bröllopet kan stå, skall han dock först till flickans fader betala 10 kor. Flickan tänker nu på utstyrseln. Hon flätar mattor, icke blott för eget behof, utan äfven för att gifva bort åt sin blifvande mans släktingar. Hon gör vidare en stark korg af gräs, några ölsilar af samma material och anskaffar slutligen sin bröllopsdräkt: ett stycke tunnt tyg, besatt med pärlor. Fadern tillverkar hennes skinnkjol, som bearbetas medels törntaggar, tills den blir mjuk och ullig. Bröllopet står i mannens hem, dit bruden följes af en skara flickor. Särskilda sånger hafva inöfvats för detta tillfälle. De äro hvarken långa eller innehållsrika, men så mycket mer entoniga. — Zuluerna hafva sitt största nöje i att gå på bröllop. Där drickes öl, ätes kött och dansas. Det sistnämnda sker så grundligt, att icke blott marken skälfver, utan ock, då dansen slutat, en förut gräsbevuxen plan är bar som ett golf.

Innan bruden mottages i sitt nya hem, motas hon i dörren, tills hon framtagit en shilling (= 90 öre), hvarefter hon blir insläppt. Till ceremonierna hör ock, att hon skall försöka springa sin väg och mannens släktingar taga fast henne och föra henne tillbaka.

Den nygifta har ingenting att bestämma i huset och får ej motsäga sin svärmor, förr än hon fått sitt första barn. Alla skall hon tjäna. Hon skall icke blott koka mat åt sin man och sina svärföräldrar, utan äfven åt de andra hustrurna och barnen. Om de äro många, får hon nog hjälp med malning m. m., men det åligger henne i alla fall att hemta ved och vatten, koka maten och ösa upp den i ett särskildt kärl till mannen, ett till medhustrurna, ett till de större gossarne och ett till barnen. Under allt detta vakta de andra på henne för att se, om hon arbetar väl. Är hon ej duglig, skratta de åt henne. Det hör till god ton, att hustrun skall

hölja sitt hufvud i svärföräldrarnas närvaro; men om dessa bo i samma gård och tycka om henne, så kan det hända, att svärfadern gifver henne en get, hvilket betyder så mycket som att hon hädanefter är befriad från besväret att hölja sig. — En förenkling af detta sätt att hedra, som i en del fall får begagnas, är att i stället för att hölja hufvudet binda ett grässtrå öfver hjässan.

Då en svart liten varelse kommer till världen, får icke fadern se den lilla på flere dagar, men får veta, om det är flicka eller gosse. Flickor äro rätt välkomna här i landet, ty de kunna ju framdeles säljas och äro därför föräldrarnas rikedom. Gossarne mottagas dock med större glädje, i synnerhet om det redan finnes många flickor i huset.

Barnet får hvarken vagga eller säng. Då modern arbetar, bäres det i ett skinn på hennes rygg (se plansch 11). När det så somnar, faller det lilla hufvudet så tungt åt ena sidan och söker fåfängt en hufvudkudde att hvila mot. De små äro dock föga att beklaga, ty deras mödrar älska dem och vårda dem ganska ömt. Mat få de mer än de vilja hafva; äfven den tjocka, sura mjölken stoppas i dem. Kläder få de däremot inga, kanske någon gång ett hals- eller armband. De äro mycket näpna, då de börja tulta omkring. Så snart de kunna springa säkert på sina fötter, skickas de i små ärenden, och så fort de få några krafter, få de ock använda dem. Flickorna måste tidigt nog se efter andra små, och det ser så behändigt ut, då de bära dem i ett skinn på ryggen. De få ock hjälpa sin mor med att hemta ved och koka.

Gossarne börja tidigt att valla kreaturen, och ofta få de bannor, då korna spatserat in i en åker eller kalfvarna fått sig ett önskadt tillfälle att springa till korna, och mjölken sålunda kommit att hamna i deras magar i st. f. i surmjölksflaskan där hemma. Det är naturligtvis roligare att leka än att vakta. Därför slå sig flere gossar hop och valla sina kor tillsammans. Därunder hafva de allehanda upptåg för sig: de skära sig käppar i busksnåren, göra sig flöjter af rör, jaga fåglar, som de steka och äta upp, leka krig m. m. dyl. Flickorna leka på annat sätt: bygga hyddor af sand eller kanske t. o. m. gräs, forma dockor och kor af lera, leka »kurra gömma» o. s. v.

Nu måste vi säga farväl till stora och små. Vi taga dem i hand till afsked. De säga till oss: »hambani kahle!» (= gån väl); vi svara: »salani kahle!» (= stannen väl kvar) och krypa så ut i det fria och njuta af den friska, rena luften.

Vi hafva nu varit på besök hos hedningar. Många af dem, som äro bosatta här i närheten, säga, att de bedja till Gud. Sina

Pl. 12. Zulukraal (Deboras hem).

hedniska seder vilja de dock ej bortlägga. Andra fortfara att bedja till sina förfäders andar och prisa dem, då det går dem väl.

De tro att dessa andar fortlefva i ormar. På en Gud, som skapat dem, tro väl äfven hedningarne, men de tillbedja honom ej.

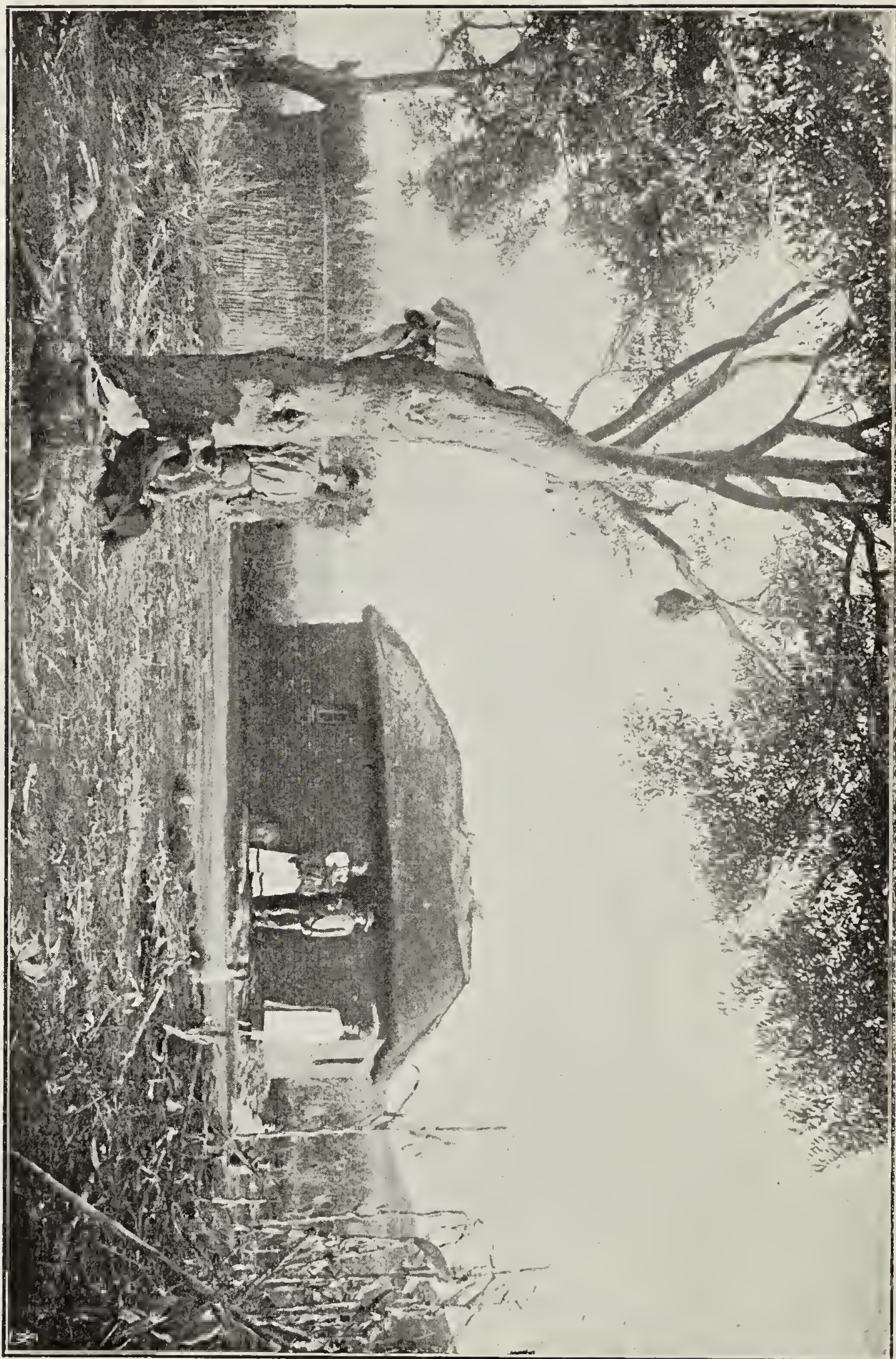
Låt oss nu hälsa på hos några af våra kristna! Vi titta då först in i *Deboras* hem (se plansch 12). Där i midten stå Debora och hennes dotter Mary med en af sina små flickor. En vän till dem, Ebba, som bor i samma gård, står bredvid med sin lille Isak vid handen. De hälsa oss: »sa ni bona!» (= vi ha sett eder), och vi krypa in i hyddan. Här finna vi Marys man, Nikodemu, studerande i läseboken. Han har med hjälp af sin lilla dotter och andra, som gått i skolan, på egen hand sträfvat igenom abc-boken och visar oss nu, att han i läseboken hunnit till berättelsen om apan. Han läser för oss högt och, ehuru det går långsamt, har han all heder af sin ihärdighet.

Vi språka om ett och annat, och jag frågar, om de komma ihåg vårt samtal vid mitt besök hos dem, innan jag på ett år reste öfver till andra sidan hafvet. De voro då icke kristna, men sade, att de ville blifva det, ehuru deras hjärtan sade nej. De bådo, att jag skulle bedja för dem, och nu har Herren hört bön och böjt deras hjärtan. — Nu få vi, innan vi skiljas åt, läsa och bedja tillsammans, och hvar och en af oss kan framlägga sin bön för vår gemensamme Fader. Nu kan jag bedja *dem* att bedja för oss! — Vi taga farväl. Debora säger: »det var roligt, att du kom», och jag svarar: »ja, det är roligt att träffa eder».

Härifrån gå vi vidare på små gångstigar genom åkrar och gräsmarker samt öfver den djupa flodbädden, i hvars botten en liten bäck flyter, som man på sina ställen lätt nog kan hoppa öfver. På andra sidan bo flere af våra kristna. Några af dem hafva byggt fyrkantiga hus. Under vägen vill jag berätta litet mer om Debora.

Debora har varit »trolldoktor». Då jag frågade henne, huru hon kom att blifva det, berättade hon, att hon blifvit sjuk i hufvud och axlar och att man ansett detta bevisa, att hon hade anlag för att bli »izanusi» (= utluktare). Man gaf henne vissa läkemedel — sjukdomen lämnade henne, och hon hade fått konsten att trolla. Hon botade både barn och äldre från sjukdomar genom trollmedicin. Och äfven på annat sätt visade sig hennes konst. Om t. ex. några förlorat sina kor, kommo de till henne för att få råd, huru de skulle få reda på dem. Då de kommo, omtalade de ej sitt ärende, utan satte sig ned, hälsande: »eh mgane!» (= eh, min vän!). När de suttit tysta en stund, talade Debora om för dem, hvad de ville veta. — Hon beskref för mig saken så, att hon

i förväg kände på sig, när någon skulle komma att rådfråga henne:

Pl. 13. En af våra krishnas hem.

hon »kände ondt i kroppen», och så »sade hennes hjärta henne, hvad hon skulle säga». Jag frågade henne, om hon inte ibland

narrat människor, så att de t. ex. icke funnit, hvad de sökte, men det påstod hon sig aldrig hafva gjort. På min fråga, hvad hon tänkte om trollkonsten, svarade hon med öfvertygelse: »det är satans verk». — Sedan hon kommit under Guds ords inflytande och lämnat sitt hjärta åt Herren, har hennes förmåga att »trolla» försvunnit, och hon ville ogärna tala därom med mig.

Nu äro vi framme vid nästa mål för vår vandring: det första hus, som byggdes åt en kristen zulu på Oscarsberg (se plansch 13). Det uppfördes åt *Paulus*, som blef kristen, trots att det kostade honom offret af hans ena hustru, vid hvilken han måste skilja sig. Paulus är död nu, men hans hustru *Lea* (synes på planschen, bärande en korg majs på hufvudet) lefver. Hans gamle fader blef kort före sin död döpt tillsammans med sin hustru, som i dopet erhöll namnet Lydia (synes på planschen, sittande vid trädet). Äldste sonen, Elias (synes framför dörren), gifte sig med en mycket snäll flicka, Bertha (står bredvid Elias och har sin lilla dotter Emelie på armen). Hon kom hit från en norsk missionsstation, men dog snart i lungsot. Äfven Elias har sedermera skördats af samma sjukdom († 1897). Af de öfriga barnen är Levi (står vid trädet) nu en lång, ung man och arbetar vid stationen. De yngre bröderna (sitta på marken) hafva under åren delat sin tid mellan att valla kor och gå i skolan; den sistnämnda har dock ej fått så mycken tid den borde. Flere af döttrarna i huset äro gifta. Den yngsta, Tabita, som en tid varit barnhemsflicka, har hjälpt oss med undervisningen i skolan. — Äfven Pauli andra hustru är döpt och heter nu Martha. Hon bor med sina barn i en hydda längre bort.

Om vi följa den lilla gångstigen, som löper utmed bergsluttningen, gå vi förbi Stefans hus. Han är nu i Johannesburg och har gjort oss mycken sorg. — Så komma vi till Johans hus. Han är en duglig murare, och det märks äfven på hans hus. Han har hjälpt till vid åtskilliga byggen på Oscarsberg och i Dundee, men har de sista åren varit sjuklig. Hans hustru Lisa har för många år sedan varit i barnhemmet. Hon var en af de första på Oscarsberg, som gaf sitt hjärta åt Herren.

I nästa fyrkantiga hus bor Deboras son Israel och hans hustru Sanna. Den senare trifdes icke rätt väl med sin svärmoder. Sedan de nu emellertid bo åtskils, har Sanna blifvit en duglig och arbetssam kvinna. Deras hus prydes af dörr och fönster. Inuti de två små rummen finnas en säng, en stol och ett bord, hvilket för oss synes torftigt nog, men dock är mer än hvad som finnes i en vanlig zu-

luhydda. — Israel är evangelist och vill mycket gärna predika. Som hans uppförande emellertid icke alltid varit godt, måste han hållas tillbaka och fick en tid afstå från att undervisa andra. — Två af Israels barn och en hel del andra småttingar från hyddorna häromkring bruka komma till söndagsskolan, där de lära sig sjunga snällt. Det är roligt att se dem i deras hem. — Vi få dock ej stanna länge, utan återvända snart till Oscarsberg.

Våra kristna kunna hafva stora brister, det är sant, men det är lika sant, att vi äfven få se Guds kraft i deras lefnad. Att Herren alltmer måtte få förvandla deras lif och åskådningssätt, därom få vi bedja. Det är för dem så mycket, som måste bli helt nytt, och all frukt måste *växa* fram. Men därtill fordras tid. Gud gifve både oss härute och församlingen därhemma kraft att i bön bära dessa kristna, bedjande, att de måtte blifva till verkligt ljus och salt! Ty i huru hög grad måste icke deras synder, dem hedningarna nog få veta om, hindra Guds rikes framgång! Låtom oss därför icke upphöra att bedja för dem, att de må varda uppfyllda med kunskap om hans vilja, i all andelig vishet och insikt, så att de vandra värdigt Herren, honom i allt till behag, bärande frukt i all god gärning och tillväxande i Guds kunskap! (Kol. 1: 9, 10.)

Jag ville gärna, att I skullen göra något närmare bekantskap med våra kristna, innan I lämnen dem. Jag har därför bedt tre af våra församlingsbor komma och berätta för eder något ur sitt lif, på det att I måtten lära känna dem och genom dem de andra.

V.

Tvänne zulukvinnors berättelser.

Anna, Josefs hustru, berättar följande:

»Det första jag minnes, att jag såg, var de hvites här. Vi bodde då i Zululandet. Min fader var höfding under Cetywayo och tjänade honom, men hade själf en stor gård. Han dog vid den tiden, då Cetywayo återkom från England. Min moder dog vid tiden för mitt bröllop. Min fader hade 16 hustrur, men vi voro ej mer än 12 flickor och 7 gossar, ty han hade ej varit så länge gift med dem alla. Min farbror *Mgamule* har 20 hustrur. Han var en bland de 13 höfdingar, som engelsmännen tillsatte öfver Zululandet efter segern öfver Cetywayo, och han har ännu stor makt. Min far och uSibepu (en med den gamla konungafamiljen besläktad, mäktig höfding) stridde med hvarandra, och denne tog min faders kor. Våra hem förstördes, och vi gingo till Dinizulu (konung Cetywayos son) och bodde hos honom. Min fader dog af de sår, han fått i en strid, och sedan kommo släktingar från Natal, hvilka voro våra egare, för att hemta oss. Min mor bodde hos dem, men vi barn blefvo skrifna på hvite män för att arbeta hos dem i 3 år [1]. En äldre syster och jag kommo till Tyikityela (de föddes namn på en boer [2], som bor nära en svensk mil härifrån). Tyikityelas hustru berättade för mig om Herren, och ehuru jag ej förstod mycket, kunde jag aldrig glömma det. Jag kom sedan till en annan hvit man, och där började jag förstå mera. En gång slog åskan ned nära mig, så att jag blef sjuk däraf. Jag gick då till doktor Dalzell, (föreståndare för den skotska missionsstationen Gordon Memorial), och han talade också med mig om Gud. Jag började önska att förstå riktigt och bli en kristen; men jag var rädd att, då jag komme hem, skulle jag återvända till hedendomen. En gång, när jag varit på ett bröllop och dansat, hade jag en dröm och var så orolig, att jag under drömmen svor att icke mer deltaga i vårt folks danser och stygga lekar. Då jag sedan kom till mitt hem, kunde

[1] Då någon inföd vill flytta från Zululandet för att bosätta sig i Natal, måste han först låta sig skrifvas hos en hvit man och under 3 år tjäna honom mot lön.

[2] Boer kallas de från Holland till Afrika invandrade kolonisterna.

jag ej deltaga i sådant. Då jag var hemma, berättade jag om hvad jag hört om Gud och att amadhlozi (förfädernas andar, hvilka tillbedjas) ej kunna hjälpa. Jag berättade detta för min moder och mina syskon, ty jag var städse hemma och brukade ej som andra fullvuxna flickor gå omkring till andra gårdar. En dag, då barnen voro ute, blef en halfstor flicka sjuk. De andra sade, att hon 'dog' (= svimmade). När de kommit hem, berättade hon, att en röst tillsagt henne att gå till uMfundisi (läraren). Min farbror blef mycket ond på mig och sade, att det var mitt fel, som talat med dem om Gud. Hon hörde sedan rösten, som talade i hennes hjärta, flere gånger och sade till henne: 'gå till uMfundisi.' Hennes fäder (far, farbror m. fl.) nekade, och när de sedan fruktade, att hon skulle rymma för att få lära, förde de henne öfver till Zululandet. Då hon kom dit, blef hon sjuk och har varit sjuk alltsedan. Hon fördes långt bort, där ingen uMfundisi finnes, men hon deltager icke i folkets seder.

Min moder var nästan blind, och jag fick göra allt för henne, då nu min far var död. Jag fick äfven skaffa henne en ny skinnkjol och filt, hvilka jag köpte för de penningar, jag fått hos min husbonde. Flere af mina halfsyskon gingo till Gordon Memorial. En af mina halfsystrar dog i fröknarna Lorimers hem. Min farbror var mycket ond för att hon ville lära och brände en gång upp hennes kläder. En annan, som varit hos en af doktor Dalzells lärare, är nu i hemmet, men får ej bära kläder. Flere gånger har min farbror bränt upp dem. En gång, när hon var här, köpte Josef åt henne en klädning, som hon sydde här; men då hon kom hem, brändes äfven den. Två andra af mina halfsystrar äro nu i skola på Gordon Memorial, men doktorn dröjer att döpa dem, ty han vet, att, då de komma hem, tvingas de att återvända till hedendomen [1].

Jag bodde hemma till mitt giftermål, ty alla korna hade ännu ej lämnats. Det gafs 10 samt 1 åt min mor. Det skulle egentligen hafva betalts 20, emedan jag är dotter till en höfding, men min farbror vill icke nu efteråt utkräfva dem. Jag hade bröllop. Min farbror sade till min man, att, om han behandlade mig väl, skulle han sedan få ännu en af hans flickor. Då jag kom hit, ville jag få lära, men de hindrade mig. Jag tänkte: 'om jag också

---

[1] De tvingas att taga af sig kläderna och gå som hedningar. Hedningarna anse vanligen, att det att tro och vara klädd är liktydigt.

skall få mitt första barn, så skall jag icke sedan få mitt andra, innan jag fått lära'. Då mitt barn började att gå, började jag att deltaga i dopundervisningen. Jag förstod i början ingenting och var rädd för att få någon fråga, men om en tid började jag att förstå. Jag kunde sedan svara ibland, då de andra gamla, som gått längre, icke kunde det. Och när de framdeles bådo att få bli döpta, ville de, att jag ock skulle bedja därom. Men jag ville ej, ty jag väntade på att förstå bättre och att få den Helige Ande. Sedan mottog jag Guds Ande och blef döpt och fick stor fröjd. Min lilla flicka blef ock döpt till *Lena*, och jag fröjdades mycket däröfver. Jag har fått ännu en liten flicka, som heter Jessie, och min man (*Njovane*, nu kallad *Josef*) är äfven döpt».

* * *

Anna, Pauli hustru, en f. d. barnhemsflicka, som före sitt dop bar namnet Nomadhlozi Ntombela, (se plansch 7) berättar följande:

»Jag föddes en dagsresa härifrån inne i boernas land. Jag minns, att en gång, när jag var liten, sändes jag till källan att hemta vatten. När jag kom dit, tappade jag lerkrukan och fick smaka käppen, när jag kom hem.

När jag var litet större, kom zuluhären. Vi flydde på natten och kommo till en annan gård; jag blef buren. Det var medan Cetywayo regerade, innan de hvites här kommit. Våra mödrar gingo åter hem för att hemta mat. Då de kommo tillbaka, berättade de, att en af mina farbröder blifvit genomstungen och dödad, då han skulle se efter, hvar hären höll till. Då hären dragit sig tillbaka, återvände vi hem.

Jag fruktade mycket för soldaterna. En dag kommo några ridande, beväpnade med spjut, och jag sprang in för att gömma mig. Konungen hade sändt dem att söka efter min farbror och en annan man, hvilka hade rymt från Zululandet för att bosätta sig bland de hvite i Natal. Det fordrades nu, att deras kvinnor och barn skulle blifva slafvar och de själfva dödade; men min fader och våra släktingar hjälpte dem och nekade, att kvinnor och barn fingo tagas. För att rädda kvinnorna och barnen gick min farbror med soldaterna, men han blef ej dödad.

Det fanns ingen gosse i vårt hem, och därför fick jag valla kor och getter. En dag lade jag mig ned bakom en myrhög och drog ett hvitt skinn öfver mig och insomnade. Innan vi kunde få

köpa filtar och schalar, klädde vi oss i skinn; och äfven på nätterna lågo vi under hopsydda getskinn eller bearbetade hudar. Då jag vaknade, hade korna gått in i en åker, och jag såg, hur man höll på att köra ut dem. Jag flydde då och låg ute om natten, och när jag kom hem nästa dag, slapp jag straff. En annan gång, då korna gått in i en åker, slog min fader mig mycket, sägande, att han skulle göra mig förståndig, ty han hade ingen gosse. När jag blef äldre, fick jag äfven köra plogen.

Wesleyanarna kommo till oss och predikade. De frågade, om vi ville tro; vi sade nej, men vi visste ej, hvad det var att tro. De kommo åter och åter och höllo gudstjänst, men vi brydde oss ej därom. Om en tid började mitt hjärta att vilja tro, men jag visste ej mycket om, hvad det var att bli kristen, och jag sade ej något till de andra. Jag ville bedja, men ville ej bli sedd, utan gick och sökte mig någon plats, där ingen såg mig. Min fader skickade barnen för att se efter, hvad jag gjorde. Om en tid bad jag min fader att få gå till en kyrka i närheten. Han blef då förfärligt ond och tog ett par remmar, sägande, att, om jag gick, skulle han slå mig till döds med dem, och sedan skulle han döda sig själf. Jag lät då bli att gå, men bad Gud åter och åter, att han skulle bereda mig utväg att få komma till kyrkan. Jag köpte mig en gång ett stycke tyg till linne, och en flicka sydde det, men jag gömde det, ty jag tordes ej sätta det på mig. Om en tid hörde jag min fader tala om, att jag trodde, och jag märkte, att han blifvit mjukare. En tid därefter bad jag åter att få gå till kyrkan, och han sade då, att, om jag blott gick i kyrkan och strax återvände och stannade i hemmet, skulle jag få gå. Han blef icke ond öfver min bön. Då Sanna, Lizzie och Annie kommo för att bo hos oss, brukade han icke mera vara ond, och om en tid bådo vi honom att få gå till en skola.

Vi visste icke ännu, hvar det fanns någon skola, men några omtalade för oss, att man fick lära vid Gordon Memorial. Vi gingo, vi styrde kosan dit. Vi kommo dit i mörkret, vi fruktade att gå in och satte oss utanför grinden. Då hörde vi emellertid ljudet af flickornas röster, vi gingo dit. Vi talade vid amankosazana [1]. De sade: 'här finns ingen plats, vi ha så många barn'. Vi lade oss. Vi stego upp nästa morgon, de öste upp gröt åt oss, vi åto.

---

[1] Inkosazana, plur. amankosazana, nyttjas i st. f. fröken eller »miss». Inkosazana kallas den äldsta och därför förnämsta flickan i en zulugård.

De skrefvo åt oss ett bref, som vi skulle lämna åt uMfundisi i Dundee. Vi gingo på förmiddagen och lågo öfver en natt på vägen. Vi kommo vid middagstiden till Dundee. uMfundisi läste brefvet och frågade, om vi ville lära läsa; vi svarade 'ja'. Han sade: 'Inkosazana kommer om fredag, hon skall tala med eder'. Vi gingo hem och återkommo på söndagen. Inkosazana sade, att vi kunde komma till skolan. Vi gingo på måndagen och kommo hit till Ishiyane; skolan hade då ännu icke börjat. Vi träffade tillsamman med Bertha och några andra på vägen, men vi gingo före och lämnade dem bakom oss. När vi kommo hit, funno vi många barn här; vi lade oss att sofva. På morgonen ringde det, de andra sprungo ifrån oss; vi förstodo ej en gång, hvart de gingo. Vi funno Inkosazana, och hon sade oss, att de gått till dopundervisning. Vi gingo till uMfundisis hus, vi lyssnade, men hörde ingen där; vi fingo höra, att de sjöngo i kyrkan, vi gingo dit, men satte oss utanför, ty vi tordes ej öppna dörren. Slutligen öppnade Annie, och vi gingo alla in.

Vi lärde (i skola och barnhem), vi kunde ingenting; vi voro rädda äfven för flickorna, som voro där. De andra hade sina skålar till gröten, och vi fingo först äta ur grytan, men det brändes, och vi åto långsamt. Sedan fingo vi skålar som de andra, men fruktade att sätta fram dem, då det östes upp. De andra hjälpte oss, och så östes det upp åt oss, och vi fingo våra skålar. Vi satte oss långt från de andra.

Vi fingo äfven lära oss att sy, jag fick börja med ett linne. Det mättes åt mig och klipptes; de sade, att jag skulle tråckla. Jag visste ej, hvad det var att tråckla, men Ebba Mahlaba (se plansch 7) började åt mig. Jag tråcklade och gick att visa det. På sina ställen var det bra, på andra var sömmen så knapp, att det höll på att gå upp, och jag fick göra om det. När jag tråcklat om och visat, fick jag sy efterstygn. Jag sydde; på somliga ställen gick det bra, på somliga gick det i krokar.

Vi fingo äfven hacka i trädgården och bära bort ogräs. Jag var i skolan i två år; jag gick då hem, ty jag skulle gifta mig. Paulus kom till min fader för att be att få mig. Jag var då ännu i skolan, och min fader svarade, att jag skulle komma själf och säga, om det var sant, att jag älskade honom. Jag kom hem, han frågade, och jag svarade 'ja'. Tyantyi, som förde Paulus' talan, fick det svar, att, om Paulus gaf 5 kor, skulle han (min far) öppna sin mun. Tyantyi fick gå fram och tillbaka mellan Oscarsberg och

Dundee och medlade. Min fader svarade, att jag ännu var ett barn, och sade därför nej. Till slut kom Paulus' mor, och min far sade: 'då en så gammal människa kommer en så lång väg, får jag lof att säga ja'.

Vi gingo att taga ut giftermåls-attest hos magistraten, vi återvände hem, tills det kom en vagn, som hemtade mig. Då jag lämnade hemmet, slaktades 1 ko och 6 getter; det kokades och stöttes majs. Vi åto, solen sjönk, nästa dag reste vi. Vi kommo hit, vi gingo till stationen, och nästa dag grydde. Inkosazana Ida (fröken Jonatanson) klädde mig, jag grät. Vi gingo till kyrkan och blefvo vigda där. Vi gingo ut, vi blefvo fotograferade. Då vi blifvit fotograferade, sågo vi fullt af människor under träden, de tillsades att sätta sig ned under träden, de fingo kaffe och bröd. Då vi slutat, gingo vi hem. Vi kommo hit hem, vi gingo in, vi sutto inne, vi fingo mat och åto. Vi sutto och sjöngo. Vi voro många; där voro äfven amankosazana och uMfundisi. De återvände snart; vi sjöngo, tills det började att dagas nästa dag.

Vi bo nu i ett litet fyrkantigt hus. Jag har en liten gosse, som heter Jonny, som jag tycker mycket om, och Inkosazana säger, att jag alltid sitter och ser på honom.

Paulus [1] går och predikar om söndagarne i en gård ett stycke härifrån.

Vi hälsa till eder och bedja eder att bedja för oss, så att icke våra hjärtan fastna vid detta jordiska, utan att vi alltid måtte ihågkomma Herren».

---

[1] Paulus (uMtakati), en f. d. barnhemsgosse, har med sina släktingar flyttat till Oscarsberg. Han förefaller att vara en stadig och allvarlig man och är nu evangelist.

VI.

Daniel Magwazas berättelse.

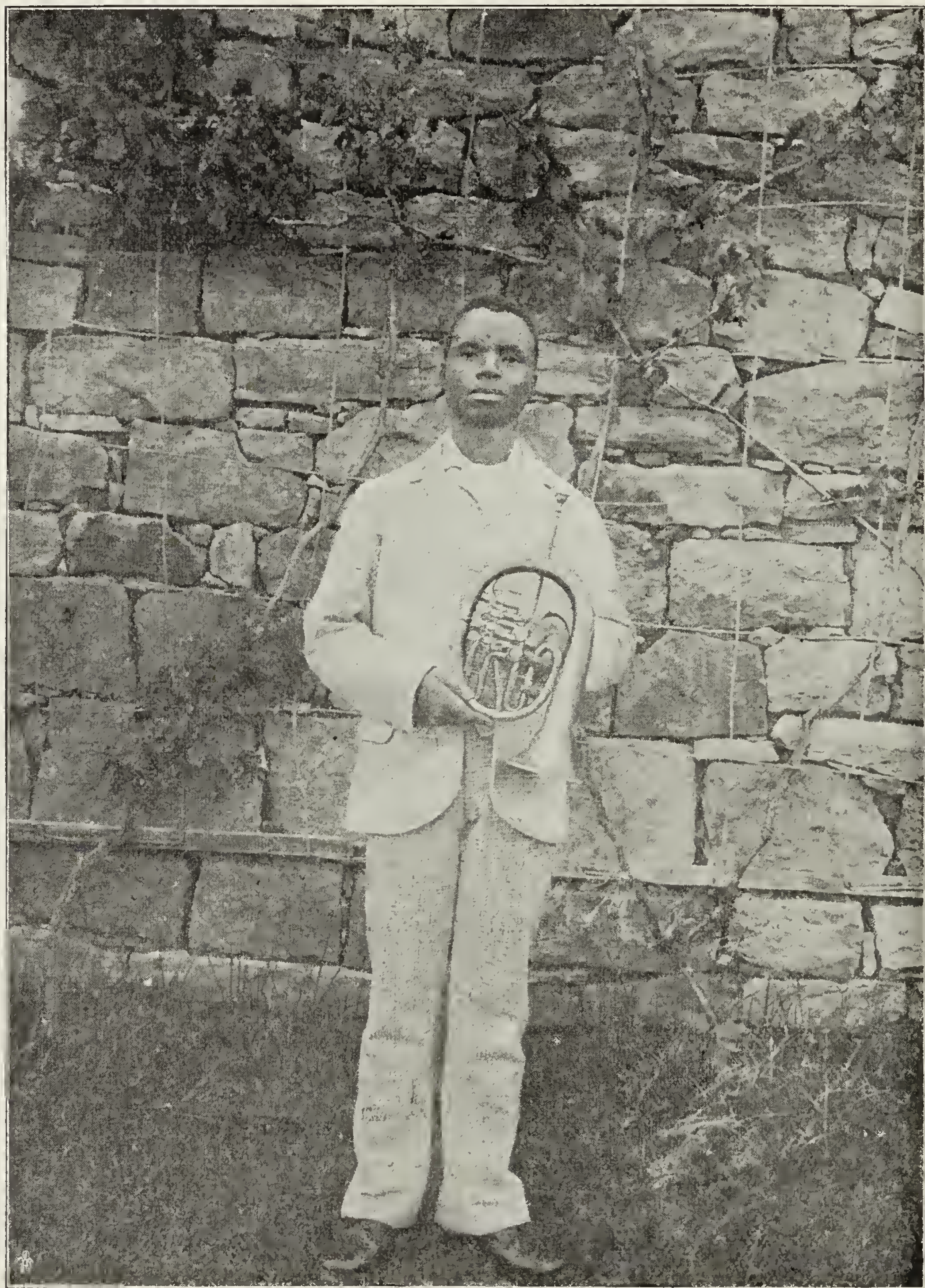
1. Min vistelse i Zululandet.

»En människa, som är förståndig, kan icke alls säga: 'här skall jag bo, när jag blir stor'. Så tänkte emellertid jag, Daniel. Jag tänkte: 'jag skall bli stor, jag skall bygga mig en stor kraal och söka mig många hustrur'. Så tänkte ock de andra, som voro vid min ålder, då vi språkade tillsamman, under det vi vaktade kor, getter och får. En människa kommer dit hon icke tänkt, att hon skulle komma. I sanning, Herren Gud för människan, dit *Han* vill.

Jag kommer ifrån Zululandet, som är skildt ifrån Natal. Zuluerna öfvervunnos af de hvite, då jag ännu var i Zululandet. Då hären gick ut att strida med de hvite, så fröjdade vi oss öfver att de hvite skulle bli öfvervunna och vår konung uCetywayo bli stor. Vi blefvo emellertid öfvervunna, vi zuluer. Ja, i sanning, mina bröder, Gud strider däruppe i himmelen, på det att han skall göra en konung och hans folk mjukt, att de måtte mottaga hans ord. Det var i sanning godt, att vi zuluer blefvo öfvervunna, ty vi voro icke kristna. Zulufolket har nu mer kristendom än förr. De döda icke människor såsom förr. Alla bekänna och säga: 'vi tro alla på Herren, som skapat allt, ty vi äro icke mer något folk, vi blefvo öfvervunna, vi hafva icke mer någon konung'. Ja detta är, hvad Herren gjort med zulufolket, att de skulle blifva öfvervunna.

Till oss gossar kom dock intet af detta, där vi vaktade våra hjordar och fröjdades öfver vårt land och lekte, sedan vi vaktat, görande dockor af lera. Vid vår vallning, hvilketdera vi vaktade eller lekte, plågades vi små gossar, ty de stora gossarne regerade öfver oss. Dessa större kallades »izinqwele». De plågade oss mycket. Vi fingo vakta hela dagen, och de sutto såsom herrar. De visade med fingret, hvad vi skulle göra; vi kunde alls icke neka, ty de voro riktigt som våra herrar; vi fingo göra allt springande, såsom underhafvande göra hos konungarne, då de frukta deras vrede. Så voro ock vi under våra izinqwele. Åh, det gick förvånansvärdt till vid vår vaktning. Det sades oss somliga dagar, att vi skulle gå och hemta majs i folkets åkrar, äfven om det var i våra föräldrars åkrar, det gjorde detsamma; vi kunde icke neka,

äfven om det var åkrar, som tillhörde de våra. Vi gingo för att se efter, om egarinnan[1] var där; om hon var där, satte vi oss vid kan-

Pl. 14. Daniel Magwaza.

ten af åkern och vaktade på henne, tills hon gått. Då hon gått,

[1] Arbetet på åkern öfverlåter zuluen alltid åt kvinnan; därför talas här om egarinnan, ej egaren. Utg:s anm.

togo vi majs och imfe (sockerrör)[1], icke pumpor, men vattenmeloner, om det fanns. Vi bundo detta vid smalbenet och gingo, låtsande om ingenting, dragande vår börda med fötterna, släpande den på marken, för att vi icke skulle blifva sedda af åkrarnes egare, utan gifva det till våra izinqwele, som sändt oss att göra detta. Det sades, att vi icke fingo säga det för våra mödrar; vi skulle neka riktigt såsom de, som ej visste därom. Om min moder frågade mig, sade jag; 'jag vet icke, moder. Jag undrar också, hvad det är för pojkar, som ha stulit i din åker'. Vi kunde icke försöka att säga det till våra mödrar, ty vi skulle hafva blifvit slagna af de där izinqwele, våra herrar, då vi åter gingo att valla. Vi tego därför, om en kvinna frågade. Vi nekade, sägande: 'vi veta icke hvem som har tagit din majs och ditt sockerrör'.

Ibland kunde somliga gossar, som hade mycket mod, stjäla med förvånande skicklighet. Innan kvinnan kommit till åkern för att hemta majs, gick gossen dit förut och lade sig under de torra majsstjälkarne, hvilka lagts i hög, då det dag efter dag hemtades majs, och stjälkarne och bladen lämnades kvar. Under dessa gömde han sig och måste vara alldeles tyst; han fick ej alls hosta. Det kunde ej väljas någon, som var förkyld, nej, han skulle tiga. Kvinnan skar majs; hon tog af stjälkar och blad och gick åter att söka mer i en annan del af åkern. Då hände, att gossen tog en del af de majsax, kvinnan gjort i ordning, och tog dem med sig under majsstjälkarne. Han lämnade kvar en del för att narra henne. Ja, så kom kvinnan med annan majs och tog af stjälkar och blad och lade dem till de förra; hon räknade antalet och utropade: 'men ser man på, hvart har min majs gått? Huru, räknade jag inte rätt?' Och så går hon för att hemta mer. Gossen tar åter mer och lämnar en del för att narra henne. Kvinnan kommer åter och räknar dem; hon finner blott en del och säger: 'men blir då majsen stulen? Jag har räknat den så noga, huru har jag då räknat? Jag tyckte det var *så* många', säger hon, visande med fingrarne. Hon går åter att hemta mer, och gossen går ut ur högen och går till de andra med mycket majs. Kvinnan återvänder äfven; hon har blifvit bedragen och bestulen på mycket af sin majs.

En dag, som jag kommer väl ihåg, hade en af mina izinqwele ned mig i djup lera; han kastade mig med hufvudet före, såsom

---

[1] Det egentliga sockerröret växer blott vid kusten; den sort, hvarom här talas, har söt smak, tuggas rå och är mycket omtyckt af zuluerna.

man kastar en sten. Mina ögon blefvo röda af leran och af tårar, ty jag grät. Den där leran var full af vatten, den var som gröt. Det gjordes blott på elakhet; han skämtade med mig; jag hade intet ondt gjort. Jag berättade det icke för min mor eller min far, nej, ty jag fruktade, hvad morgondagen skulle innebära, om jag sagt det till min far och mor.

Så är det här hos oss, ser ni, mina bröder och mina systrar, som äro af vår ålder. Det kunde vara mycket annat att berätta, såsom när vi dödat en vildbock, så fördes den till våra fäder (= far, farbröder m. fl.) därhemma, och vi fingo ej äta den ute på marken. Hemma fingo vi hufvudet, och vi gossar bjödo alla hvarandra för att äta det alla tillsammans. Så gick det till, då vi dödade en bock.

2. Huru jag lämnade hemmet och kom till Natal.

Vårt land blef förstördt, det förstördes af de hvite. Det fick jag känna, ty min far fanns icke mer, ej heller min farbroder. Deras hustrur gifte sig med andre män. Min moder gick sin väg, äfven hon, och jag bodde hos en annan af min faders hustrur. Jag hade det svårt, jag blef slagen vid vallningen; jag hade det mycket svårt, jag kommer ännu i dag i håg, hur jag grät med tårar. Jag hade blifvit lämnad ensam; min mor och mina syskon voro långt borta. Min äldre syster hade gått för att tjäna konungens syster. Den minsta var hos min moder, men då hon växt upp, skulle äfven hon tagas ifrån henne. Jag hade ingen moder, ingen fader; jag tycker verkligen icke om att tala om denna tid, då jag var fader- och moderlös.

Efter en lång tid kom Doye, min moders morbroder, för att hemta mig. Kvinnorna bådo honom ej taga mig, men de kunde icke neka honom, ty Doye och Putini hade kommit förr till min fader att hemta korna (i betalning) för min moder, men min fader hade inga; därför kunde de nu icke neka honom att taga mig. Jag gick bedröfvad med honom; jag grät mycket; sedan teg jag. Jag tänkte: 'är jag då en riktigt föraktad människa, därför att min fader är död?' Ty jag kände icke Doye. Jag tänkte: 'jag skall aldrig mer få se min moder och mina systrar, dem skall jag aldrig mera se'. Det var Herren, som behandlade mig väl, för att jag skulle komma till honom; han förde mig på en mycket förunderlig väg. Jag kan försäkra, att det är han, min fader, min Gud, som förde mig i allt detta, tills jag kom till tron hos lärarne i Natal. Det blef således en god sak, att min mor icke blifvit köpt

med kor. Min fader hade sagt till Doye och Putini, att de skulle taga oss barn, att vi skulle vara deras kor, och så föll min faders skuld på mig.

Medan jag var hos Doye, växte kriget. Zululandets höfdingar stredo med hvarandra; vi flydde för fiendehären och gömde oss i en grotta. Det hände, att den dagen, då hären kom, var jag utanför borgen[1] med getterna. Jag dref dem framför mig, under det hären sköt nedanför; jag sprang undan med djuren, de räddades från hären; andras kor och getter togos alla bort, de röfvades. Vi stannade, men kunde ej så. Ett år gick om; hungern blef mycket stor, många dogo; de åto äfven kornas hud och gräfde upp vilda rötter. Hos oss dog ingen. Doye var en mycket förståndig man; han hade bott hos höfdingarne och var omtyckt af dem; han blef alltid skickad, om det gällde något särskildt ärende, ty han hade lärt all slags list. Han undersökte vägen till Putini och lyckades genom mod komma förbi fienden och kom tillbaka med mat. Slutligen gingo vi till hans broder Putini i Natal, ty där var icke hungersnöd, emedan de kunnat plöja utan svårighet, då de ej hindrades af hären. Jag blef i sanning hulpen af Herren, så att jag ej skulle dö för fiendehären. Det var förunderligt med min vistelse hos Doye, ty genom den räddades jag från hären.

Hans hustru var en mycket märkvärdig människa; jag vet icke själf, hvarifrån hennes förunderliga uppförande kom. Hon blef sjuk den dag hären kom, innan den blifvit sedd af en enda människa. Ja, hären var verkligen utanför borgen och hade gömt sig. Den vaktade på dem, som gingo ut för att hemta vatten eller för att vakta kor eller för att söka efter mat; den dödade dem. Vi blefvo kvar, ty Doyes hustru hade sagt oss det. Om hären icke var nära, var hon icke alls sjuk. Jag tror, att Herren gjorde detta för att vi skulle räddas undan våra fiender.

3. Huru jag kom till de hvite.

I Natal bo många hvite, vi gingo dit att bo där. Det sades oss, att Natals lag bjöd, att vi alla skulle skiljas. Doye och hans hustru och vi barn, vi skulle skrifvas på olika hvite män, men detta ville Doye icke gå in på. Då sades det, att vi borde tala vid uMfundisi uVite (pastor Witt), att vi skulle få blifva skrifna hos honom, och han tillät det.

---

[1] En naturlig borg — ett berg med stora grottor, där folket kunde såväl försvara som gömma sig undan sina fiender.

Mai (Doyes dotter, som en tid var i barnhemmet och nu är gift med Moses) och jag gingo till uMfundisi, men hon slutade icke sina tre år som jag. Vi kommo hit; det lästes i skolan. Då jag såg andra gå dit, gick jag ock med, utan att jag blef kallad; jag följde blott de andra. O, hvad jag grät den dag, då det sades, att jag skulle gå till uMfundisi för att skrifvas där. Jag nekade att gå, men Doye och de andra körde ut mig; jag såg blott bedröfvelse i denna tillsägelse.

Vi gingo i skolan, de läste; jag förstod icke ens, hvad som sades; det var för mig som en tokigs pladder. Det tillsades mig att gå till dem, som läste abc, men jag blott förvånades öfver huset, som var så märkvärdigt byggdt, och öfver de hvite och öfver allt, jag såg. Jag tänkte: 'nu kommer jag icke att lefva längre, jag kommer att ätas upp af de hvite'. — Ehuru de andra läste, läste jag icke; jag blott förvånade mig och fruktade. Jag förvånades att se en umlungu (hvit), ty jag hade trott, att han var svart som jag och att han blott skilde sig från oss därigenom, att han var klädd. Det förvånade mig mycket att se de hvites ljus på kvällen; det öfverträffar vårt mycket.

Äfven jag började att läsa och lärde mig framdeles och lärde mig riktigt läsa i bibeln; men jag ville icke alls bli troende, ehuru jag kunde bra läsa.

Eftersom jag var skrifven och fick lön, skulle jag ej blott gå i skolan, utan äfven vakta hästar och kalfvar. Därför kunde jag icke alltid få läsa ordentligt. Jag plågades af uMfundisis hingst; han gick till andra hästhjordar uppe på berget Mankamane. Jag sprang och jagade honom, men han sprang fortare än jag, ty han var ett djur. Jag jagade honom, tills solen gick ned, utan att få fatt i honom. Jag sökte efter en kraal för att ligga där och åter söka honom på morgonen. Jag fick då mota in honom och alla boernas hästar i en kreatursinhägnad, och jag fick hjälp af någon hjälpsam människa att taga fast honom, och så drog jag honom efter mig, tills jag kom hem. Jag kunde icke rida på honom, ty han var en galning, han sprang sin väg med sin ryttare. Jag kunde icke heller rida, ty jag kom från Zululandet. Längre fram lärde vi känna hvarandra och passade ihop. Han blef också mindre vild. En dag, då jag skulle hemta hästarna och det regnade, red jag på en; en annan ledde jag. Den, jag red på, föll, och jag föll med, och hästen sprang ifrån mig; han sprang hem, och jag kom långsamt efter, genomvåt.

En annan historia är den om T—s häst, som var lånad; han brukade allt emellanåt falla. uMfundisi sade, att jag skulle försöka honom, om han gick bra. Jag sade: 'jag kan icke försöka honom, ty det är en häst, som faller med sin ryttare'. Han sade, att jag skulle göra det, och jag satte mig upp. Jag slog honom så, att han satte af i stark fart, och han föll snart, och jag kastades ett långt stycke åt sidan. Jag låg en lång stund och återvände sedan haltande hem. uMfundisi och de andra kommo och mötte mig. Jag gick in och lade mig, ty det gjorde mycket ondt; jag hade vrickat min fot. Jag låg flere veckor och kunde icke gå i skolan.

Kalfvarna behöfde alltid efterses. En kom alldeles bort, så att jag icke visste, hvart han tog vägen. Det var kalfven till en ko, som gaf mycket mjölk. Jag sökte alla dagar, äfven i Zululandet och bland boernas hjordar. Jag fick honom ej; han låg i en grop nära kreatursinhägnaden halfdöd och dog efter några dagar. Jag fick då betala för den med mitt arbete.

Då jag nyss kommit från Zululandet, plågade mig de andra gossarne, hvilka bodde hos uMfundisi. De slogo mig äfven för en liten, liten sak, som knappt kunde upptäckas, men Johannes (Johannes Mamosa, nu evangelist) tyckte ej om det. Han grälade på Manepo [1] och en annan gosse, som var hans släkting; han sade: 'om I slån honom för allting, kommer han ej att lyda eder.' Vi bodde i en liten hydda lik våra hyddor. Johannes var äldst ibland oss. Han, som kom från Zululandet, tyckte mycket om snygghet och renlighet; han tillät icke, att det fanns några sopor i hyddan. Han ville, vi skulle 'sinda' (bestryka golfvet) och, om det var kallt, hemta ved och elda. Om vi mindre gossar ej hade gjort allt detta, slog han oss. En dag hade vi retat honom, och då slog han oss. Det förtjänade vi. Jag hade tagit hans bleckfat och gick med det till uMfundisis kök. Jag ämnade bära det tillbaka, men sedan glömde jag det, och det blef sammanblandadt med uMfundisis fat. Bulawayo tog samma dag hans säck och skar gräs till hästarna och lade i den. Den kom också bort. Johannes frågade i 3 dagar, hvar hans saker voro; vi sade, att de kommit bort, men då han frågade huru, tego vi. På fjärde dagen på kvällen, då vi trodde, att han förlåtit oss, stängde han dörren. Vi lågo. Han frågade nu, hvar hans saker voro.

---

[1] Broder till Amanda (Nokufa); är nu efter faderns död höfding och gift med Josef Zulus syster Bandlile. Ehuru hedning, har han uppmanat sin syster Amanda att ej stanna bland hedningar, emedan hon är döpt. Hon är också nu bland kristna.

Han slog oss mycket, och vi veko undan, än hit än dit, stötande oss mot hyddan. Jag försökte att gå ut och taga min nattfilt med mig. Den fastnade i dörren. Johannes fick tag i den och höll mig fast. Bulawayo stod bak i hyddan och grät. Johannes sade: 'tyst!' Bulawayo sade: 'gör slut på mig riktigt, då du börjat.' Johannes sade: 'ja, jag skall göra slut på dig, om du ej tiger.' Vi sågo emellertid, att Johannes gjorde oss förståndiga genom att slå oss.

Johannes och jag höllo mycket af hvarandra, mer än de andra gjorde; äfven det minsta, som var godt, delade vi. uMfundisi sade åt mig, att jag skulle undervisa honom och drifva på hans läsning, ty jag kunde mer än han. Då jag undervisade honom att stafva och läsa, undervisade han mig om tron. Han sade: 'hvarför tror du icke, då du har lärt?' Jag sade: 'jag vill icke tro (bli kristen), jag vill blott lära för att bli skicklig.' Det sade jag, emedan jag icke förstod, ty Herrens ljus hade icke inträngt i mig. Sedan kallade Herren mig, och jag trodde, och jag tror ännu i dag. Jag tyckte icke om, att Johannes talade med mig därom. Jag höll på att besluta, att jag icke skulle undervisa honom, om han talade om sådant. Framdeles kändes det i mitt hjärta, att Herren talade till mig. Jag fruktade. Jag tänkte: 'hvad skall jag svara Herren, då jag nu verkligen fått lära?' Det kom härar, som ständigt stredo med hjärtat. En röst sade: 'gör det!' en annan: 'nej, gör det icke!' Men Herren segrade öfver mitt hjärta, och jag sade: 'ja.' Sedan kom det för mig: 'hvarför skall jag bekänna, att jag tror, ty de skola skratta åt mig?' Jag tänkte åter: 'det gör ingenting, äfven om de skratta, ty Herren är min och deras domare.' Johannes blef mycket glad, att jag trodde på Herren; han talade mycket för att trösta mig. Vi talade om mycket och frågade hvarandra om det, som angick Herren. Han talade och visade mig rätta vägen, ty jag hade ännu icke förstått bra. En dag frågade jag honom om Jesu död. Jag frågade, hvarför han dog, då han ju var en herre. Han sade, att han dog för att vi skulle frälsas. Jag frågade: 'hvem dödade honom?' Han svarade: 'judarne.' Jag frågade: 'finnes det sådana ännu?' Han svarade: 'ja.' Jag sade: 'hvarför samlar man då icke en här för att döda dem, som dödade Herren?' 'Nej,' sade han, 'du skulle icke kunna hafva blifvit frälst, om Jesus icke dött.' Jag sade: 'blir jag frälst för hans döds skull?' — 'Ja.' Jag sade: 'uppstod han riktigt?' Han sade: 'han uppstod och segrade öfver döden.' Jag

fröjdades, att jag hade en herre, som segrat öfver döden. Det var i mycket, som Johannes undervisade mig.

Jag gick en väg, som jag icke kände, till Ehlanzeni [1]. Jag kom till doktorn vid Gordon Memorial för att fråga vägen. Jag fann där en af lärarne, som morgonen därpå visade mig vägen. Vi gingo en hel dag, och sedan låg jag i hans hem. Jag gick tidigt därifrån; på e. m. såg jag några gossar, som vallade, och frågade dem, hvar uMfundisi bodde. De sade: 'det är långt; du skall ligga vid en bod och komma fram vid middagstiden i morgon.' De narrade mig, och jag förlorade modet. uMfundisi bodde mycket nära, ehuru huset var bortskymdt. Jag gick långsamt och kom till boden och frågade där. De sade: 'det är mycket nära, du skall strax vara där.' Min kraft uppväcktes, och jag gick mycket; jag kom fram och gick in. Jag fann de andra, hvilka jag skulle läsa tillsammans med, och en, som hette Esau, förde mig till uMfundisi. Han hälsade. Jag hälsade. Han tog en engelsk bok och sade, att jag skulle läsa i den. Jag läste om 'the spider' (spindeln).

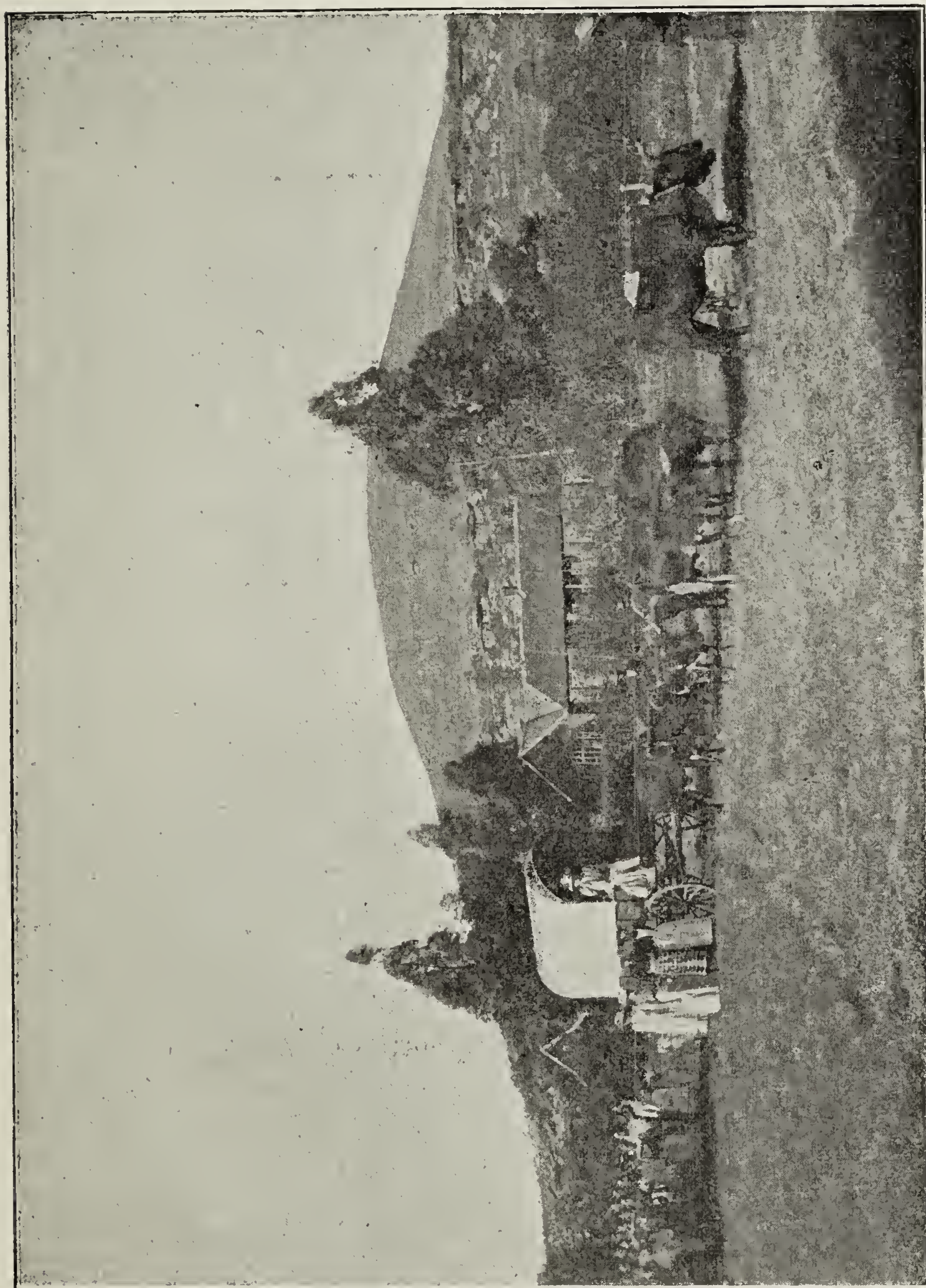
Vi läste där mycket: engelska, geografi. Vi lärde blåsa blåsinstrument, och den, som ville, lärde att spela orgel, ty det fanns en sådan. uReibeling är en skicklig man, han gör allt med kraft. Han undervisade oss mest i bibeln, mer än i allt annat. Vi läste ej på en gång för (det andra) arbetets skull; några gingo in i skolan på morgonen, andra började vid middagstiden. Då de första läste, arbetade de andra och tvärtom. Där voro många sorters arbeten. Några rensade, andra satte upp staket, andra sågade bräder i gropar, andra plöjde. Jag och några andra gingo ej mycket ute i arbetet; vi hjälpte uMfundisi att skrifva och öfversätta. Han var mycket snäll och tyckte mycket om mig. Jag skall aldrig glömma honom, hans godhet mot mig och hans skicklighet. Han förstod att behandla sitt folk. Äfven om de voro många, tycktes han känna deras hjärtan såsom en herde, som vallar fåren. Äfven barnen kände han. Han var mycket omtyckt af alla hvite. Boerna isynnerhet kommo till honom. Han hjälpte dem att få tjänstflickor, och de berömde honom för hans hjälp. De sade ock, att hans lärare undervisade bättre än andra, att de voro lydiga och visade höflighet. Tobias, hans svarte lärare, berättade för oss, att, då han reste till Greytown för att hafva gudstjänst där, hälsade han på alla

[1] Daniel genomgick 3 klasser i Oscarsbergs skola, afbröt så sin skolgång för att arbeta för de sina och kom efter en tid till seminariet i Ehlanzeni för att under den tyske pastor Reibeling utbildas till lärare.

hvite, som han mötte, äfven om de voro många. De blefvo förvånade, då de sågo honom taga af hatten, och frågade, om han kom från Reibeling, 'ty', sade de, 'alla andra gå oss blott förbi.'

Boerna tröttade honom med allt, både med att be honom om arbetare och att få höra musik. De kommo jämt för att be oss komma, om det var någon födelsedag eller någon annan högtidsdag. Ibland sade han: 'ja.' Ibland sade han, att vi hade arbete, så att vi ej kunde. De hvite voro förvånade, att vi kunde blåsa, eftersom vi blott voro kaffrer. De frågade uMfundisi: 'hur gjorde du för att få in det i deras hufvuden?' Han svarade: 'jag undervisade dem med tålamod, tills det gick in.' Boerna voro förvånade, att vi kunde förstå noter som de. Skolinspektören fotograferade oss med våra blåsinstrument. Pastor Reibeling sände sådana fotografier till en boer i Zululandet. Han kände oss och visste, att vi kunde spela. Men andra, som fingo se det, sade, att pastor Reibeling blott narrade dem och hade satt instrumenten i våra händer, men att vi ej kunde blåsa. Pastor Reibeling hade haft 3 gossar från 3 af boernas platser hos sig, och de voro nu lärare, och han skulle resa dit och döpa några af dem, som de undervisat. Boerna skrefvo då och bådo, att vi skulle komma med och blåsa för dem. De berättade för hvarandra: 'nu kommer pastor Reibeling och hans gossar, som vi sågo på fotografien.' De ville slå vad om en stor penningsumma, sägande, att vi icke kunde blåsa; men den boern, som kände oss, sade, att han ville ej taga deras penningar, ty han visste, att vi kunde och att han då skulle få deras stora penningsummor. Då vi kommo dit, var där en stor mängd boer, riktigt som en stor fårahjord. De hade kommit dit i oxvagnar, till häst eller i spider (lätta vagnar, som dragas af hästar). Vi kommo sedan solen gått ned och lågo hos Jeremias, en af pastor Reibelings lärjungar. På morgonen gingo vi fram till boerns hus, och det var fullt af hvite därinne. Vi blåste, under det vi gingo, ett långt stycke, innan vi kommo fram. De trängde sig ut ur huset, fullt såsom fjädrar. Somliga kommo mot oss, andra tittade med stora ögon. Vi blåste länge, och de sågo alltjämt på oss. Sedan sade de ej mer emot, utan tego. De sågo med förundran på pastor Reibeling och pekade på honom sägande: 'det är han, som lärt dem.' Vi voro där några dagar, och de gåfvo oss många får; en af dagarna fingo vi sex. När pastor Reibeling förrättat dopen, återvände vi. De sände en vagn med oss, som vi fingo åka uti, tills vi voro nära hemmet.

Vi läste som förut. Jag var där 3 1/2 år; jag hjälpte uMfundisi att undervisa i läsning, skrifning och engelska. Efter 3 1/2 år återvände jag till Oscarsberg.

Pl. 15. Afresa från Oscarsberg.

Nu undervisar jag här i skolan. På lördagen går jag till hedningarne. Jag undervisar hos Timote, som är döpt hos vår

uMfundisi i Dundee. Timote är en snäll man, han tycker mycket om att tala om Herren, och vi språka tillsammans och fröjdas. Jag tycker mycket om att gå dit, och han är glad, att jag kommer. Vi hjälpa hvarandra med predikan och undervisningen. I hans kraal bo äfven hans bröder, men de vilja icke tro. Ibland komma de och höra på, ibland stanna de borta och dricka öl. Några kvinnor och en gubbe vilja gärna höra, men icke männen. Men Herren kan mjuka upp deras hjärtan.»

Nu har Daniel fått berätta en lång historia om sig själf för att låta eder höra, huru en zulugosse växer upp och huru Herren i nåd kan leda hans steg och föra honom dit, där han kan finna sanningen. Berättelsen i all sin enkelhet vill påminna eder om, att I härute hafven svarta bröder, hvilka äro tacksamma för att lärare redan utsändts till dem från edert land. Men på samma gång vill den vara en uppmuntran till förnyad ifver i missionens sak samt en uppmaning till eder, att göra hvad I kunnen för att Guds ord måtte blifva kändt i de svartes världsdel.

VII.

Slutord.

Kära vänner! I hafven nu offrat mycket af eder tid för besöket på Oscarsberg, och dess invånare tacka eder för, att I hafven gifvit eder ro till att bese stationen och höra något af dess församlingsbors berättelser. Vi hoppas nu, att I viljen glädja oss med att besöka också våra andra missionsstationer bland zulufolket. Vagnen står vid grinden (se plansch 15), redo att föra eder hvart I önsken. Men I fån resa utan vårt sällskap. Vi måste stanna vid vårt arbete här och hafva ej tid längre till några utflykter. Vi bedja eder emellertid icke glömma Oscarsberg. Tagen med eder också till sist denna afskedshälsning: »måtten I för Herrens och hans rikssaks skull bedja för oss och våra svarta, för vår missionsstation och vårt arbete härstädes, — bedja så som Moses bad däruppe på berget och stödjen därunder hvarandras händer, att I icke tröttnen i bönen!» Då skola icke heller amalekiterna här nere blifva oss öfvermäktiga, utan vi skola segra i Herrens namn.

Af missionsskrifter »*Från svenska kyrkans missionsfält*» ha utkommit:

I. **Vi kunna icke förtiga det vi sett och hört hafva,** af missionär *D. Bexell.* Pris 15 öre.

II. **Något om barnen i Indien,** af missionär *P. Hörberg.* Pris 10 öre.

III. **En blick på missionen i Indien,** af missionär *P. Hörberg.* Pris 15 öre.

IV. **Infödde medhjälpare bland zuluerna,** af *Anton Karlgren.* Pris 15 öre.

V. **De bära vår Herres Jesu Kristi märken,** af *Anton Karlgren.* Pris 15 öre.

VI. **Fältet begynner hvitna till skörd,** af *Anton Karlgren.* Pris 25 öre.

VII. **Ett besök på vår missionsstation i Madura,** af *En vän till Tamulerfolket.* Pris 50 öre.

VIII. **Något om Zuluflickorna,** af missionär *Fr. Ljungqvist.* Pris 15 öre.

IX. **En Predikoresa i Tamulerlandet.** En missionsstund för barn vid Trettondedagstid, af missionär *E. Just.* Öfvers. från tyskan af *En vän till Tamulerfolket.* Pris 15 öre.

X. **Om Hinduernas "Usla Brunnar".** Föredrag i Studentmissionsföreningen i Upsala af missionär *C. J. Sandegren.* Pris 15 öre.

XI. **Missionärskallets härlighet,** af missionär *C. J. Sandegren.* Pris 10 öre.

XII. **Perijanájachen, en tamulisk pastor,** af *R. Handmann.* Öfvers. från tyskan. Pris 25 öre.

XIII. **Några drag ur Zenanaverksamheten i Madura.** Våra svenska kvinnor tillegnadt af *Ester P.* Pris 15 öre.

XIV. **"Kom och se!"** Några drag ur den indiska kvinnans lif, för svenska kvinnor samlade af »*En vän till Tamulerfolket*». Pris 25 öre.

XV. **Carl Alexander Ouchterlony.** En lifsbild ur svenska kyrkans tamulmission. Af *H. W. Tottie.* Pris 15 öre.

XVI. **Anders Blomstrand.** En lifsbild ur svenska kyrkans tamulmission. Af *H. W. Tottie.* Pris 12 öre.

XVII. **Ett besök på missionsstationen Oscarsberg.** Af *H. P—e.* Med 15 planscher. Pris 40 öre.

Skrifterna rekvireras hos **Svenska Kyrkans Missionstidnings expedition, Upsala,** eller genom bokhandeln. Vid rekvisition från expeditionen af minst 10 exemplar af hvarje särskild småskrift lämnas 20 % rabatt.

Upsala, Edv. Berlings boktryckeri 1899.